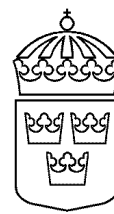

Riksdagens protokoll

2003/04:126

Onsdagen den 2 juni

Protokoll
2003/04:126

Kl. 09.00 – 11.03
17.00 – 17.01

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 27 maj.

2 § Meddelande om öppet hus i riksdagen

Förste vice talmannen meddelade att öppet hus i riksdagen skulle äga rum *lördagen den 13 november* och inte *lördagen den 16 oktober* som felaktigt angivits i den preliminära planen för kammarens sammanträden.

Meddelandet hade delats ut till kammarens ledamöter.

3 § Svar på interpellation 2003/04:468 om jämställdhetspolitiken

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat statsministern om jämställdhetsintegrering och om jämställdhetspolitikens feministiska maktperspektiv är tydligt nog. Som ansvarig för samordning av regeringens jämställdhetspolitik besvarar jag interpellationen.

Jag vill gärna börja med att peka på några beslut som den socialdemokratiska regeringen fattat med klart jämställdhetspolitiska mål. Lagstiftningen om kvinnofrid och kriminaliseringen av sexköp är viktiga och röner uppmärksamhet också utomlands. Jämställdhetslagen har skärpts med krav på lönekartläggningar. Vidare innehåller föräldraförsäkringen sedan två år tillbaka två månader som reserveras för mamman respektive pappan.

Regeringen har valt jämställdhetsintegrering som strategi för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Denna strategi fastställdes redan år 1994. En hel del har gjorts sedan dess, till exempel i form av uppdrag till vissa myndigheter. Regeringen har under de senaste åren ytterligare systematiserat hur vi tillämpar strategin i arbetet.

För att jämställdhetsintegrering som strategi ska bli framgångsrik måste det vara tydligt vem som ansvarar för vad. Det måste också finnas mål som följs upp, samt kunskap och stöd att tillgå. För att säkerställa detta har regeringen inlett ett strukturerat och konkret arbete med jämställdhetsintegrering.

I april i år fastställde regeringen en plan för genomförandet av denna i Regeringskansliet. Planens övergripande mål är att förutsättningar finns för att jämställdhet ska kunna genomsyra regeringens politik. Beslutsprocesserna i Regeringskansliet ska alltså anpassas så att jämställdhetsperspektivet finns med i alla beslutsunderlag. Denna övergripande plan, som sträcker sig till år 2009, innehåller konkreta mål och indikatorer. Departementen ges stöd i sitt arbete med att integrera jämställdhet i sina politikområden. Stödet lämnas i form av utbildning och konkreta metoder för att genomföra jämställdhetsanalyser. Redan i dag har varje departement etablerat en stödstruktur i form av jämställdhetssamordnare. Samtidigt tar departementen nu fram egna planer för sitt vidare arbete. En viktig grund har också lagts i och med att statsråd, statssekreterare och landshövdingar har fått utbildning i genusteori och kunskap i form av bland annat statistik om kvinnor och män.

Detta arbete kommer att följas upp årligen med hjälp av kvalitativa och kvantitativa indikatorer. Två delutvärderingar ska göras samt en slututvärdering år 2010.

Vi har valt att börja med att integrera ett jämställdhetsperspektiv i budgetprocessen. Inom samtliga politikområden kommer det att göras en jämställdhetsanalys, och på basis av detta kommer det att tas fram mål och indikatorer. Resultatet kommer att redovisas för riksdagen i en skrivelse innan mandatperiodens utgång. Regeringen kommer därefter att gå vidare med att förtydliga myndigheternas ansvar för jämställdhetsintegrering. Också myndigheternas jämställdhetsarbete måste bli mer strukturerat och förankrat i den ordinarie verksamheten.

Hela det här arbetet är unikt. Vad jag vet är vi den första regeringen som på detta genomgripande sätt faktiskt konkret har tagit fram en plan för hur jämställdhetsintegrering ska genomföras. Detta trots att så många regeringar så länge har talat om just detta.

Gudrun Schyman frågar även om regeringen planerar några förändringar och förstärkningar av organiseringen av jämställdhetspolitiken. Här kan jag bara säga så mycket att regeringen har sett att det finns behov av att göra en översyn av jämställdhetspolitiken. Därför tillsattes i februari i år en utredning med uppdrag att se över mål, inriktning, organisation och effektivitet. Utredaren ska analysera och bedöma hur den nuvarande organisationen för jämställdhetspolitiken fungerar och också lämna förslag på basis av detta. Dessa förslag kommer regeringen att få om ett år, den 1 juni 2005.

Anf. 2 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag är otroligt besviken på att jag inte kan få svar från den minister som har huvudansvar, nämligen statsministern. Jag har ställt en interpellation till honom av det skälet att det är han som är ansvarig för hur regeringens arbete läggs upp. Jag vet om det här med jämställdhetsintegrering. Jag är väl insatt i hur man arbetar. Det är inte vad jag frågar om. Jag frågar utifrån att det inte fungerar. Då ställer jag naturligtvis den högst ansvarige politikern, nämligen statsministern, till svars.

Jag får väl be jämställdhetsministern att ta med sig den hälsningen till statsministern att jag tycker att det är fruktansvärt fegt av en statsminister som dessutom kallar sig feminist – det verkar vara en tunn fernissa – att inte själv våga gå upp i debatt i en viktig och så avgörande fråga. Det är

en fråga där man berömmar sig av att det verkligen ska genomsyra politikens samtliga områden.

Detta kan inte statsrådet Mona Sahlin rå för. Men diskussionen blir lite konstig. Jag får inte svar på mina frågor. Jag har inte frågat *om* jämställdhetsintegreringen. Jag ställer frågor utifrån att jag konstaterar att det inte fungerar. Jag har inte frågat *om* maktperspektivet i politiken är tydligt nog. Jag har ställt frågor utifrån att jag konstaterar att det inte är det, eftersom det inte fungerar i verkligheten. De får jag inte svar på.

Det är unikt för Sverige att vi har den diskussion vi har om jämställdhetsfrågorna och att det görs saker. Men det som också är unikt, tror jag, är att vi trots den avancerade diskussionen och trots den mycket välviljiga politiska retoriken står och stampar på samma fläck när det gäller avgörande jämställdhetsfrågor.

Det finns en artikel här som jag har tagit med mig, en bland många. Den kom i förra veckan. Det står: Här är det illa ställt med jämställdheten. Lönegapet mellan kvinnor och män har sett likadant ut i 20 år. Det är en ny rapport från JämO. Det händer ingenting, och det går till och med bakåt.

Vi har sett hur det kommit rapporter som handlar om mäns våld mot kvinnor, övergreppen, våldtäkterna, sexualiseringen och pornofieringen som går allt längre ned i åldrarna. Det är en industri på stor frammarsch. Grundläggande och avgörande frågor är inte lösta.

Jag menar att när man talar om jämtigering, eller jämställdhetsintegrering, på det vis som regeringen gör suddar man ut vad det handlar om. Det handlar om makt. Man får det att framstå som att det är någon form av teknikaliteter. Vi ska bli bra och effektiva i en jämställdhetsintegrering, och då kommer det att lösa sig.

Det handlar inte om teknik. Det handlar om politik. Hur kommer det sig att vi inte har rättvisa löner? Vi har teknik som gör att vi kan flyga till månen. Men vad är det som är så svårt med de rättvisa lönerna? Jo, det är att det finns några som inte vill, naturligtvis. Det handlar om makt och inte om teknik. Alltså behövs det politik som tar sin utgångspunkt i maktfrågorna. Det gör inte regeringens jämställdhetspolitik. Därför vill jag ställa statsministern som ansvarig till svars för detta. Det har jag inte fått möjlighet att göra.

Det är oerhört tragiskt med den degradering av jämställdhetsfrågorna som nu har varit i regeringen. Det behövs att frågorna lyfts upp till en helt annan politisk nivå och att en minister har ansvar med mandat att också säga ifrån.

Anf. 3 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag är ledsen att göra Gudrun Schyman så besviken. Jag måste ändå uttrycka igen det Gudrun Schyman också vet. Jag är ansvarig för samordningen av jämställdhetspolitiken i regeringen. Om Gudrun Schyman tycker att det är en degradering av jämställdhetspolitiken tar jag det som en uppmaning. Men jag vet också att det bara är en massa retorik från Gudrun Schyman.

Vänsterpartiet är med i jämställdhetsarbetet. Vi samarbetar och beslutar gemensamt om inriktningen av jämställdhetspolitiken. Det är inte bara retorik i regeringens arbete på alla de områden som Gudrun Schyman nämnde, utan det är också ett hårt arbete på gång nu med förslag när

det gäller sexualiseringen av det offentliga rummet och när det gäller de förnedrande löneskillnaderna mellan kvinnor och män.

Jämställdhet är inte teknik. Vem tycker det? Inte jag och inte Gudrun Schyman. Då blir det lite fånigt att stå här och säga med hög röst att detta faktiskt handlar om politik. Det är klart det gör. Det här handlar faktiskt om makt, säger Gudrun Schyman. Ja, det är klart det gör. Men om man ska ändra en maktordning som har existerat i 10 000 år är det föraktfullt att säga att det bara skulle vara lite fjuttig teknik om man bygger upp kunskap för att bryta detta. Det krävs kunskap, det krävs mål, och det krävs ett enträget arbete, och det är jämställdhetsintegreringens nya form nu i Regeringskansliet. Det är verkligen inte för att slippa göra något i handling, utan för att möjliggöra att jämställdheten inte bara blir en retorisk fråga utan också ett område där man i handling konkret och tålmodigt faktiskt förändrar villkoren. Det är det som jämställdhetsintegreringen handlar om för mig.

Anf. 4 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Det är inte alls jämställdhetsministern som gör mig besviken, utan det är statsministern. Jag har inget ont att säga om jämställdhetsministern, varken som person eller som politiker. Jag är alldeles övertygad om jämställdhetsministerns stora ambitioner på det här området. Det handlar inte om detta, utan det handlar om hur arbetet organiseras och vilken politisk tyngd arbetet har.

Det innebär självfallet en degradering när man går ifrån att ha ett enskilt statsråd som enbart har den här frågan som sitt område och har placering i Statsrådsberedningen och flyttar frågan till en minister som har fyra fem andra viktiga områden där detta ska bli en del i allt annat arbete och där alla ska ha ett ansvar. Denna förändring skedde under ett år. Efter valet 2002 fungerade det med en minister. Efter ett år blev det en annan ordning. Kan vi säga att det var ett steg för att flytta fram positionerna för det feministiska arbetet? Nej, är min åsikt om detta.

Jag tror att det är helt nödvändigt med kunskaper. Jag tror att det är helt nödvändigt med den statistik som tas fram. Det har varit utmärkt med till exempel den statistik som finns omkring budgeten. Men hur ska vi sedan använda kunskaperna? Det räcker inte med att skicka folk på kurs. Det ska ju också göras någonting.

Hur mycket får till exempel länsstyrelserna, som har så stort ansvar och så många vackra skrivningar, för att göra någonting i verkligheten? Jag har tagit reda på att de får ungefär 20 miljoner. För att skydda natur som är skyddsvärd och för att skydda utrotningshotade djurarter får de miljarder, men de får miljoner när det gäller att skydda kvinnors liv. Det är en väldig skillnad i prioriteringarna här i politiken, och detta måste fram. Det handlar inte om jämställdhetsministerns roll. Den är ju inbäddad i att detta ses som en fråga som är separat för sig.

Jag menar att detta måste upp på den politiska dagordningen. Det är naturligtvis väldigt bra att alla får den utbildning som finns inom Regeringskansliet. Men om man inte ser sambanden blir det svårt att göra någonting som är rätt och riktigt.

Statsministern har ju väldigt avslöjande talat om att detta med representation i styrelser inte är en fråga för oss att hålla på med. Vi ska ägna oss åt de orättvisor som finns bland lågavlönade kvinnor i vården. Han

ser inte sambanden. Han ser inte att det finns ett mönster, en patriarkal maktordning som visar sig både i styrelserummen och i Kommunals medlemmars lönekuvert. Det är det som är problemet. Har man inte insikten om att detta handlar om en maktordning, kommer man inte heller dit man ska.

Här är frågorna fördelade. Arbetsmarknadsministern kan inte göra någonting åt lönediskrimineringen. Familjeministern håller hårt på föräldraförsäkringen och skapar omöjliga motsättningar mellan en individualiserad föräldraförsäkring och barnets bästa. Vad jag förstår står jämställdhetsministern någonstans mittemellan, och statsministern säger att han inte ens har begripit frågan. Han känner sig lurad. Han förstod inte vad han skrev på. Vad ger detta för intryck? Det är möjligen unikt i världen, men det är inte särskilt bra om vi vill göra någonting åt de här viktiga politiska frågorna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2003/04:126
2 juni

Svar på
interpellationer

4 § Svar på interpellation 2003/04:502 om resurscentrum för lokal mobilisering

Anf. 5 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Inger Lundberg har frågat mig om jag är beredd att pröva förutsättningarna för ett statligt stöd till basfinansiering av ett nationellt resurscentrum för lokal mobilisering.

Insatser för att stimulera människors engagemang och delaktighet på lokal nivå görs i dag på många olika sätt och av många olika aktörer. På vissa orter är det kommunen eller landstinget som är den drivande kraften, exempelvis genom att initiera lokala demokratiprojekt. På andra håll spelar det lokala föreningslivet och byalagsrörelsen en central roll. När det gäller människors politiska engagemang och intresse för det gemensamma i samhället har de politiska partierna ett betydande ansvar och en viktig mobiliserande roll.

Staten har naturligtvis också en roll att spela i dessa sammanhang. Den statliga folkrörelsepolitiken syftar till att ge människor goda förutsättningar att gå samman och organisera sig kring gemensamma angelägenheter, vilket också främjar lokal mobilisering och engagemang. En av målsättningarna med regeringens demokratipolitik är just att skapa förutsättningar för ett ökat och mer jämlikt deltagande, inte minst på den lokala nivån.

Under senare år har det även tagits en rad särskilda statliga initiativ för att främja lokal mobilisering. Som en del i utvecklingsarbetet Tid för demokrati gav regeringen under åren 2000 till 2002 bidrag till drygt 140 lokala demokratiprojekt runtom i landet. Den 11 januari i år lanserade regeringen en ny demokratisatsning inför det stundande valet till Europaparlamentet med fokus på ungdomar och på grupper i storstäderna med lågt valdeltagande. De så kallade lokala utvecklingsavtalen inom ramen för regeringens storstadspolitik har också i hög grad handlat om lokal mobilisering i samverkan mellan kommuner, stat, näringsliv och boende.

Gemensamt för alla dessa insatser – oavsett om de är statliga, kommunala eller ideella – är att de kontinuerligt utvärderas och dokumente-

ras. Jag är också övertygad om att erfarenhetsutbyte och metodutveckling ingår som en viktig del i nära nog all verksamhet av det här slaget. Hur detta görs – och vem som gör det – varierar naturligtvis. För vissa verksamheter finns det naturliga gemensamma organ, till exempel Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet och Folkhälsoinstitutet. Hela Sverige ska leva. I andra fall kan det vara lämpligare att uppdraga åt fristående organ att hjälpa till med detta. Ett exempel på det senare var när Justitiedepartementet anlidade just den stiftelse som Inger Lundberg nämner – Stiftelsen Cesam – för vissa aktiviteter i anslutning till utvecklingsarbetet Tid för demokrati. Ett annat exempel är Mångkulturellt centrum i Botkyrka som av regeringen fått medel för att studera hur ett underifrånperspektiv har utvecklats inom ramen för de lokala utvecklingsavtalen. Centrumet kommer även att undersöka vilket stöd det behövs på lokal och nationell nivå för att vidareutveckla olika former av boendeinflytande.

Eftersom det finns så stora skillnader när det gäller förutsättningar, mål och arbetsmetoder bland de aktörer som arbetar med lokal mobilisering i dag, anser jag inte att erfarenhetsutbyte och metodutveckling på området ska vara en uppgift för en enskild institution på nationell nivå. Jag ställer mig därför avvisande till idén att inrätta ett permanent statligt finansierat organ för detta ändamål.

Anf. 6 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på interpellationen, men jag vill samtidigt säga att jag känner mig besviken på svaret. Jag har följt utvecklingen av Cesams verksamhet under många år, och jag är väldigt imponerad över vad organisationen uppnått och över den kompetens som samlats hos stiftelsen under de 20 år som man har arbetat, trots att man har arbetat med väldigt knappa resurser.

Det är inte första gången som frågan om ett nationellt stöd till Cesam aktualiserats. Första gången var i början på 90-talet. Då fick man under en period ett tillfälligt statligt stöd som gjorde att man kunde bygga upp nätverk över hela landet. Andra gången diskuterades frågan gediget under statsrådet Blombergs tid. Tredje gången var i början på 2000-talet. Jag har uppfattat att det har funnits ett stort intresse från regeringens sida under hela perioden för att hitta en lösning och någon form av basfinansiering.

Riksdagen har också vid flera tillfällen gjort starka skrivningar till förmån för Cesams verksamhet. Problemet har bara varit att det har varit svårt att hitta en relevant källa att hämta pengar ur. Den här typen av anslag har inte funnits i statsbudgeten.

Bakgrunden till att Cesam bildades var att läkare och socialarbetare vid Samhällsmedicin i Örebro såg hur viktigt det var att man kunde engagera människor som hade det jobbigt runt sina och andra barns behov och uppväxt och ville stimulera ett arbete med den här typen av mobilisering. Trots att samhällsarbetet tillhörde grundpelarna i den socialtjänstlag som kom i början på 80-talet hade verksamheten inte kommit i gång på allvar. Det fanns ett stort behov av metodutveckling, och det är inom den sektorn som Cesam verkat.

Jag tycker naturligtvis att det är bra om vi kan ha flera aktörer inom det här området. Behovet är stort, och till exempel Mångkulturellt cent-

rum kan säkert spela en viktig roll inom sin nisch, men det är allvarligt om mångfalden leder till att inget ordentligt händer på området.

Nyligen hade Cesam åtta anställda som delvis var lokalt och regionalt finansierade, men eftersom verksamheten är nationell har lokala och regionala aktörer väntat på en statlig finansiering, och när den inte kommit till stånd har man begränsat verksamheten. Cesam har i stället fått inrikta sig på olika typer av tjänsteköp. I dag har man bara två anställda, och det är risk att verksamheten förtvinar. Det går ut över mobiliseringsarbetet när aktörerna inte har råd att köpa tjänster.

Jag tycker att det här är allvarligt eftersom Cesam verkligen har väckt väldigt bred respekt. Man har, som jag skrev i interpellationen, varit med om att utveckla verksamhet på två andra orter. Man har också etablerat sig internationellt. Företrädare för Cesam är just nu i det skotska parlamentet för att på dess begäran berätta hur man stött förkovran av lokal mobilisering och demokratiutveckling i Sverige. Det känns då lite märkligt om vi i Sverige inte bryr oss om och uppskattar den här verksamheten.

Jag vill med anledning av det som anförs i svaret fråga statsrådet om inte departementet skulle vara berett att ta emot representanter för stiftelsen, så att statsrådet skulle få lyssna på vilken roll man skulle kunna spela nationellt. Jag tror att det annars är risk för att mycket av det som har byggts upp under 20 år går förlorat.

Anf. 7 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag vill återigen betona att jag verkligen inte uttrycker någon kritik mot Cesam, tvärtom. Cesam har gjort och gör ett alldeles utmärkt och mycket viktigt arbete. Som jag redogjort för i svaret har Regeringskansliet också lagt uppdrag på Cesam. Men det som jag ändå tyckte var viktigt att få fram i svaret – och jag förstår om det kan kännas som en besvikelse – var att konstatera att det finns väldigt många aktörer på det här området. Jag ser det också som en viktig poäng att så är fallet. Därför känner jag mig, för att uttrycka det milt, väldigt försiktig eller negativt inställd till tanken att mer eller mindre institutionalisera en av dessa aktörer.

Jag ser snarare framför mig en strategi innebärande att vi fortsätter att se över hur vi kan stödja den lokala mobiliseringen. Det görs i dag på många olika sätt. Vi ser också över hur en hel del av bidragsformerna ytterligare kan stärka detta arbete. Jag syftar till exempel på den utredning som nu görs om stödet till kvinnoorganisationer, där man också ska gå in på om lokalt arbetande nätverk ska kunna få ett annat stöd än vad som hittills har varit fallet.

Självklart har jag ingenting emot att träffa representanter för Cesam och att med dem diskutera förhållandena, tvärtom, men min principiella tveksamhet kvarstår. Jag vill stödja lokal mobilisering men är mycket skeptisk till att bygga upp denna centralt och institutionaliserat. Det skulle kanske rentav motverka sitt eget syfte.

Anf. 8 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Det kan vara svårt att definiera vad som är innebörden av institutionalisering, och det är möjligt att vi rör oss med lite olika begrepp. Jag tycker att det är synd om vi gör det. Jag tror att det är viktigt

att det någonstans finns en punkt där man verkligen bedriver utvecklingsarbete på det här området och lite kan sy samman det som sker på olika håll. En sådan utveckling har skett inom hela Europa. Det finns en organisation som heter Combined European Bureau for Social Development, där ett antal nationella organisationer samverkar. Cesam har vice ordförandeskapet i den organisationen, och det har skett en utveckling i Europa mot inrättande av den här typen av stödjepunkter. Ifall detta ska kallas institutionalisering eller något annat kan man naturligtvis diskutera.

Jag är väldigt glad för att statsrådet Sahlin säger att hon gärna vill träffa företrädare för Cesam, och det är möjligt att man kan reda ut ett antal oklarheter i samband med en sådan överläggning.

Jag vill också peka på att jag i min interpellation har återgett det som Demokratiutredningen uttalade om behovet av att stärka den lokala mobiliseringen. Bland annat skrev Demokratiutredningen så här:

”Lika viktigt som det arbete som utförs av Folkvärldsrådet Hela Sverige ska leva, lika viktigt är det att det finns en motsvarighet som uppmuntrar former för deltagare och inflytande inom städer och större kommuner. På nationell nivå bör resurscentra för lokal mobilisering därför stödjas.”

Det fördes i Demokratiutredningen en ganska ingående diskussion om detta, som är återgiven på flera punkter i betänkandet. Det har sedan dess förts många diskussioner, men jag tror att det vore bra om departementet gick tillbaka lite grann och funderade över hur man tänkte inom ramen för Demokratiutredningen när man där förde dessa resonemang.

Jag hittar i interpellationssvaret inte någon hänvisning till hur statsrådet tänkt ta vara på Demokratiutredningens synpunkter, men det är möjligt att det kan komma en fortsatt dialog om detta. Jag tror ändå att det måste finnas ett ansvar för att utveckla former för lokal mobilisering, så att verksamheten inte bara rinner ut i sanden. Det är stor risk för att så blir fallet om det blir en alltför splittrad organisation.

Jag tror faktiskt att det som Demokratiutredningen skrev om behovet av att utveckla former för lokal mobilisering i städerna är minst lika aktuellt i dag som när utredningen framlades.

Utanförskapet är stort hos många grupper. Det handlar om människor med olika etnisk bakgrund. Jag tror att Mångkulturellt centrum kan spela en viktig roll i det sammanhanget, men det handlar inte bara om det utan över huvud taget om att människor måste få en chans att ta ett större ansvar för sitt liv och sin omgivning än de gör i dag. De flesta är ense om att det är viktigt, men jag tror att skälet till att det inte hänt så mycket på de drygt 20 år som vi haft socialtjänstlagen är att vi är väldigt trevande när det gäller metoderna.

Nu tar vi ytterligare ett steg. Ansvarskommittén skriver om medskapande. Också i det sammanhanget krävs det en metodutveckling. Cesam i Örebro har tjänat som modell för att utveckla centrum i många andra länder, till exempel på Nordirland. Jag tycker att vi ska undersöka om detta är något som vi har anledning att stötta lite mer från nationell nivå. Jag försäkrar statsrådet att det inte är så att Cesam är en sorts regional organisation för Örebro län. Jag försäkrar att det är en organisation som har ett väldigt starkt nationellt fokus. Den har också en styrelse som är sammansatt med tanke på detta, bland andra med kommunalrådet Kent

Andersson från Malmö och med en representant för det norska kommunförbundet, som också har visat intresse för denna verksamhet.

Jag väddar än en gång om att ni ska föra en ordentlig dialog med Cesam.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2003/04:126

2 juni

*Svar på
interpellationer*

5 § Svar på interpellation 2003/04:485 om barn som skickas till Somalia

Anf. 9 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Hillevi Engström har ställt fyra frågor till statsrådet Holmberg:

1. Vilka åtgärder har vidtagits under det senaste året för att få bukt med problemen med barn som dumpas till bland annat Somalia?
2. Hur omfattande bedöms problemet vara, och hur många barn befinner sig mot sin vilja i ett annat land?
3. Vilka åtgärder kommer att vidtas för att de barn som redan är kända på utländska ambassader ska kunna återvända till Sverige?
4. Finns det någon kännedom om huruvida svenska sociala myndigheter bidragit ekonomiskt och på andra sätt för att möjliggöra att barn placeras utomlands på så kallade koranskolor eller liknande mot barnens vilja?

Interpellationen har överlämnats till mig. Mitt svar tar sin utgångspunkt i mitt ansvar för socialtjänstfrågorna.

Till att börja med vill jag säga att jag ser allvarligt på den här frågan och är bekymrad över att föräldrar väljer att placera sina barn i förhållanden i hemländer som de själva lämnat för att få skydd i ett annat land. För barnet innebär det helt klart en stor omställning att bli lämnad ensam i ett land där levnadsvillkoren är helt andra än dem de levt under i Sverige.

Från Utrikesdepartementet har jag fått veta att man under den senaste tvåårsperioden handlagt ca 15–20 ärenden av detta slag. Endast i ett av dessa har, vad vi känner till, socialtjänsten medverkat genom att bekosta barnets resa till familjens ursprungsland. Enligt en förfrågan från Socialdepartementet till länsstyrelserna förra året är den här typen av ärenden sällan förekommande i kommunerna. Det gör att det saknas kunskap och erfarenheter i kommunerna om hur de ska handläggas på bästa sätt. Oavsett antalet är det viktigt att det blir klarlagt hur dessa ärenden ska handläggas effektivt och rättssäkert och med ett tydligt barnperspektiv.

När ett barn dyker upp på någon av våra ambassader utan pengar och någonstans att bo och dessutom saknar identitetshandlingar aktualiseras flera frågor som måste besvaras innan barnet kan återvända till Sverige, bland annat: Vem är barnet? Vem eller vilka är vårdnadshavare? Hur ställer sig vårdnadshavarna till att barnet kommit till ambassaden och till en eventuell hemresa? Var har barnet sin hemvist? Hur ska barnet få mat och husrum?

Även om det är möjligt att besluta om ett omedelbart omhändertagande med stöd av lagen om vård av unga (LVU) är det inte möjligt att verkställa det utanför Sveriges gränser. Det kan ske först när barnet återkommer till Sverige.

Däremot bör vi naturligtvis göra allt som står i vår makt för att se till att barnet – med utgångspunkt i vad som är bäst för barnet – får hjälp både på ort och ställe och med att återvända till Sverige. Det finns ingen patentrösning på detta. I dag finns det svårigheter eftersom det bistånd som betalas ut enligt lagen om konsulärt ekonomiskt bistånd från år 2003 bara kan sökas av den som är myndig och kan ikläda sig det återbetalningsskydd som finns i lagen. Bestämmelserna i passlagen gör att det kan uppstå svårigheter i det fall vårdnadshavarna eller en av dem motsätter sig att pass utfärdas. Frågor om ändringar i passlagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet. En av dessa är frågan om utfärdande av pass till barn under 18 år.

Jag har tagit initiativ till att en inventering görs – i samtliga berörda departement – av de problem som kan bli aktuella i samband med att barn som skickats till ursprungsländer kommer till ambassader och söker bistånd för att kunna resa till Sverige. Jag kommer också att ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram rekommendationer för hur den här typen av ärenden ska handläggas inom socialtjänsten och sprida dem till kommunerna. Har barnet sin hemvist i Sverige ska svenska myndigheter naturligtvis göra allt som står i deras makt så att barnet kommer hem igen.

Anf. 10 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! Man undrar om FN:s barnkonvention som antogs av generalförsamlingen 1989 gäller för barn som är bosatta i Sverige, om den gäller för alla barn, eller om barnkonventionen gäller mest för barn som är födda av svenska föräldrar här i Sverige, som jag och statsrådet är – skåningar får väl räknas med. Skämt åsido, konventionsstaterna, däribland Sverige, erkänner att barn för att kunna uppnå en fullständig och harmonisk utveckling för sin personlighet bör växa upp i en familjemiljö i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse. Konventionsstaterna, alltså Sverige, säger att barnet på grund av sin fysiska och psykiska omognad behöver särskilt skydd och omvårdnad och lämpligt rättsligt skydd. I barnkonventionen artikel 3 stadgas att vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet.

Men, herr talman, det tycks inte som om barn i Socialdemokraternas Sverige som dumpas av sina föräldrar i bland annat Somalia omfattas av barnkonventionen. För de barnen hjälper det varken att vi ställer frågor i riksdagen till regeringen, att vi har interpellationsdebatter eller att det är uppmärksamhet i tidningar och TV. Det hjälper inte de barnen. De har bara att finna sig i det öde som föräldrarna bestämt, det vill säga att vistas i Somalia eller andra länder. Det är länder som barnen och deras föräldrar tidigare har flytt ifrån. De har ofta beviljats flyktingstatus i Sverige för att det är ett farligt område att vara i. Det är alltså flyktingfamiljer det handlar om många gånger. Men föräldrarna bestämmer sig för att barnen ska återuppfostras eller på annat sätt vistas i hemlandet.

Ganska nyligen var det ett reportage i TV 4:s Kalla fakta som redogjorde för ett fall, en pojke som man kallade Muhammed, 17 år. Han hade dumpats i Somalia och flytt därifrån till Djibouti. Han uppsökte

konsulatet och ville ha hjälp att komma tillbaka till Sverige. Han var svensk medborgare på samma sätt som statsrådet och jag själv är.

På konsulatet kunde han varken få ekonomiskt stöd eller ännu mindre pass utfärdat eftersom han är under 18 år. I stället för att gå på gymnasiet i Sverige tillbringade han sina dagar med att putsa skor i Djibouti och sova på golvet. Är det, herr talman, barnets bästa? Man frågar sig.

För att förvissa mig om att Morgan Johansson verkligen sagt det han sade i TV-inslaget tittade jag på det i går kväll igen. Statsrådet säger i TV att Muhammed naturligtvis måste komma hem. Att han inte redan har gjort det förklarar statsrådet med att det bara beror på något byråkratiskt mankemang.

I dag vet vi bättre. Muhammed kommer inte att komma tillbaka till Sverige. De sociala myndigheterna och kommunen har sagt att han får vara kvar i Djibouti för det är så föräldrarna vill ha det. Det gäller ett enskilt fall. Troligtvis kommer han att kunna komma tillbaka i december när han har fyllt 18 år, om han har överlevt till dess i den farliga miljön.

I TV kunde vi höra ambassadrådet Mikael Broman säga att det var tungt att tala om för de barn som söker hjälp på svenska beskickningar att de inte har någon hjälp att få. Ambassadrådet berättade att barnen bröt ihop och grät och sade själv att det var deprimerande att meddela beslutet.

Jag frågar mig då, Morgan Johansson, varför man inte kan säga ärligt i TV att det inte finns någon hjälp att få för de här barnen. Det beror ju inte på byråkratiskt mankemang att flera barn fortfarande är fast i de här länderna. Jag undrar också varför barnkonventionen inte gäller för de svenska barn som dumpas i bland annat Somalia.

Anf. 11 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Självklart gäller barnkonventionen alla barn som vistas i Sverige. Det tror jag inte att vi har några skilda uppfattningar om. Men när man lyssnar på Hillevi Engström får man nästan intrycket av att det är Sverige som har placerat de här barnen i Somalia och sedan övergett dem. Så är det inte.

Jag tycker att Hillevi Engström först och främst ska placera skulden där skulden hör hemma. Det är föräldrar som i grund och botten tycker att barnen inte får tillräckligt med stryk i svenska skolor. De tycker i stället att de ska få indoktrineras på olika sätt och uppfostras på ett annat sätt. Det är ett synsätt som vi naturligtvis tar djupt avstånd ifrån. De har hand om sina barn och skickar ut dem till länder som de själva har valt att fly ifrån. Man kan fundera över deras asylstatus redan från början. Men det är delvis en annan fråga.

Grundproblemet är att även om vi har en stor och utbyggd offentlig sektor har vi inte kontroll på alla barn i hela vårt land. Vi lever inte i något 1984-samhälle. Det innebär att när föräldrar väljer att göra på det här sättet har vi inte någon kunskap om det förrän vi konfronteras med problemet. När vi konfronteras med problemet, till exempel när det dyker upp barn på våra beskickningar runtom i världen – det rör sig egentligen bara om Somalia, och Etiopien i det här fallet – gäller för vår del att försöka göra vårt allra bästa för att se till att barnen kan komma hem igen när de har övergivits av sina föräldrar.

Prot. 2003/04:126

2 juni

Svar på
interpellationer

Det finns lite olika vägar man kan gå. Ett sätt är att fatta beslut om ett LVU-omhändertagande. Jag kan inte uttala mig om det enskilda fall som Hillevi Engström tar upp, men om man fattar beslut om ett LVU-omhändertagande kan ambassaden utfärda pass emot föräldrarnas vilja och i det sammanhanget ta hem barnet med det ekonomiska bistånd för kostnad för resa som man då kan stå för. Så har också skett i ett flertal fall. Det är så gången är. Det är så det ska fungera. Det kan skilja sig väsentligt från fall till fall vad som ska ske. Men det är alldeles klart att det är på det sättet man ska hantera frågan.

Hur ofta stöter man på sådana här fall? Innebär det, när det är väldigt sällan, att man från många kommuners sida har dålig kunskap om hur gången ska vara? Så kan nog mycket väl vara fallet. Därför kommer jag att ge Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram rekommendationer för hur man ska hantera de här fallen så att det blir helt klart hur det ska gå till. Min uppfattning är att om ett barn har sin hemvist i Sverige måste vi göra allt vad vi kan från svenska myndigheters sida för att se till att barnet kan komma hem igen. Det är den ingång vi måste ha.

Placera inte skulden någon annanstans än på de enskilda föräldrarna! Det är faktiskt de som i grund och botten har övergett sina barn.

Anf. 12 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! Det är ingen tvekan om att det är föräldrarna som är upphov till problemet, men en 15-åring eller en 17-åring har ju rätt att få hjälp av samhället när föräldrarna sviker. Det måste vi väl ändå vara överens om?

Den 27 maj 2003 hade jag en debatt här i kammaren med statsrådet Jan O Karlsson om problemet med dumpade barn. Då sade statsrådet i kammaren att han hade känt till det här sedan 14 månader tillbaka. Han hade själv varit i Addis Abeba i mars 2002 och på ort och ställe hört problemet berättas på ambassaden. Han hade också sett barnen i den miljö de vistades i. Problemet har alltså varit känt för regeringen minst sedan mars 2002. Det är en väldigt lång tid, Morgan Johansson.

Regeringen har inte gjort särskilt mycket. Jag skulle vilja säga att regeringen inte bryr sig om de här svenska medborgarna, de här barnen som har bott i Sverige under större delen av sin uppväxt. De får vara kvar. I stället ska man utfärda rekommendationer till Socialstyrelsen, skriva brev till länsstyrelserna och fråga om problemet är omfattande eller inte. Det duger inte. Det är en politik som vi moderater aldrig kan acceptera, att svenska medborgare dumpas utomlands, lämnas åt ett öde att putsa skor och vistas i en väldigt farlig miljö.

Jan O Karlsson, det förra statsrådet, sade även i ett frågesvar 2003 till Rosita Runegrund: "Vill vårdnadshavare, som har barnets bästa för ögonen, till exempel föra svensk-somaliska barn till Somalia för att de anser att barnet bör knyta kontakt med sitt ursprung har de således rätt att besluta om detta."

Är det verkligen en politik som statsrådet Johansson ställer sig bakom? Varför säger man i så fall inte det när TV:s Kalla fakta frågar vad man ska göra, i stället för att skylla på byråkratiskt mankemand? Det är ett problem som har varit känt i flera års tid, och regeringen duckar. Jag tycker att det är märkligt.

I stället för att ta fram de här rekommendationerna måste man ändra konkret och göra det ganska snabbt. Nu har vi hört om ett fall. Jag kan förstå om statsrådet inte kan uttala sig om det enskilda fallet. Den här pojken kommer troligtvis tillbaka till Sverige när han fyller 18 år, om han har överlevt. Vi hörde på TV-inslaget att en annan pojke blev misshandlad till döds på gatan för att han inte kunde språket – avrättad, kan man säga.

Herr talman! Det är väl ingenting som vi kan acceptera i Sverige att våra svenska barn ska råka ut för? Nej, det krävs betydligt mer. Det krävs att det händer någonting konkret nu, snabbt. Eller ska jag stå här igen om ett år, i maj 2005, och höra: Vi har skickat brev. Vi har utfärdat rekommendationer. Vad har hänt då?

Jag begärde för ett år sedan att man skulle göra en kartläggning i kommunerna av hur omfattande problemet är och hur ofta det händer att barn kommer tillbaka eller, rättare sagt, inte kommer tillbaka efter sommarlovet. De dyker aldrig mer upp i skolan. Föräldrarna fortsätter att kvittera ut barnbidrag på 950 kr i månaden och barnen vistas i en väldigt farlig miljö. I stället har statsrådet skrivit till länsstyrelsen. Det är gott och väl. Men länsstyrelserna har inte den här kunskapen. Länsstyrelsen är en myndighet som granskar kommunerna, om någon klagar. Men de har ju ingen kunskap om vad som händer i Stockholm, i Rosengård, i Tensta eller i vilken kommun det kan vara fråga om.

Därför frågar jag statsrådet vad som kommer att hända konkret. Kommer du att ta reda på om det här problemet är omfattande? Kommer du då att fråga kommunerna?

Anf. 13 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är länsstyrelserna som vi använder oss av. De har faktiskt ett tillsynsansvar bland annat när det gäller socialtjänsten. När vi från statens sida vill se vad som har hänt i kommunerna frågar vi länsstyrelserna som i sin tur kan fråga kommunerna. Det var precis det vi gjorde för ett år sedan, som jag också tar upp i interpellationssvaret. Utifrån den kunskapen vet vi att det är väldigt sällan förekommande. Det är det vi kan uttala oss om hittills. Detta är också en del av problemet, för då finns det inga inarbetade rutiner för hur man ska göra. I så fall får vi skapa sådana rutiner, och det är Socialstyrelsens sak. Det är precis de rekommendationerna som vi vill utfärda, som jag säger i svaret.

Vi har också bekymmer med passfrågan, barn som inte kommer tillbaka efter sommarlovet och så vidare. Jag har tagit initiativ till en inventering i Regeringskansliet med alla departement för att se vilken kunskap vi har, vilka bekymmer som finns och hur vi kan göra någonting åt dem. Det återges också i mitt interpellationssvar.

Det är kommunerna som har ansvar för socialtjänsten i grund och botten. Det är så vi har valt att lägga upp det. Jag vet inte om Moderaterna har någon annan uppfattning om hur socialtjänsten ska skötas, om de vill förstatliga den på något sätt. Det vet jag inte. Det är kommunerna som har ansvar för socialtjänsten. Om Moderaterna hade fått bestämma kanske vi knappt hade haft någon socialtjänst kvar. Då hade vi inte haft så mycket att diskutera. Men med den modell som vi har valt finns det ett lokalt ansvar för de här problemen. Det är kommunerna som ansvarar för det.

Det kan dyka upp bekymmer med gränserna. Vår lagstiftning sträcker sig inte in i andra länder. Svensk lag gäller inte i Somalia eller i något annat land. Då handlar det om att försöka lösa det från fall till fall. Den ingång jag kan ha i hela den här diskussionen är att om ett barn har sin hemvist i Sverige, då måste svenska myndigheter oavsett nivå – stat, landsting eller kommuner eller ambassader – göra allt de kan för att barnet ska få lov att komma tillbaka till Sverige.

Det låter på Hillevi Engström som om nästan inga barn har fått komma tillbaka. Så är det ju inte. De allra flesta fall som vi har stött på har vi löst. Det finns kanske ytterligare några som kommunen i samarbete med staten och ambassad inte har klarat av att lösa. Det är för tidigt för mig att gå in och säga vad som har gjorts fel eller rätt. Då uttalar jag mig om enskilda fall, och det vill jag inte göra.

Vår utgångspunkt måste alltid vara att svenska myndigheter ska göra allt de kan för att barn som har sin hemvist i Sverige ska kunna komma tillbaka igen. Det är precis det som de rekommendationer som jag nu vill ta fram från Socialstyrelsens sida ska gå ut på.

Anf. 14 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! Regeringen ska göra allt, säger statsrådet. Jag ställde en fråga till statsrådet om regeringens politik som den fördes i maj 2003. Jan O Karlsson uttalade då att om föräldrar vill föra sina barn till Somalia ska de ha rätt att göra det. Är det fortfarande regeringens politik? I så fall tycker jag att statsrådet talar emot sig själv.

Statsrådet säger att det är få fall. Hur vet man det? För ett år sedan efterlyste jag en kartläggning i kommunerna av hur vanligt förekommande det är. Det finns uppgifter som tyder på att det rör sig om ett hundratal barn som dumpas utomlands varje år. Jag kan inte verifiera den här siffran, men det är den siffra som har uppgetts vid rundringningar till olika socialtjänster inom kommunerna.

Herr talman! Har statsrådet någon egen undersökning på departementet? Då skulle jag gärna vilja se den. Det är lite väl löst att uttala sig och säga att det är få fall.

Det finns andra svenskar som är fast utomlands. Vi har haft en debatt bland annat om den fånge som sitter på Guantánamobasen. Mig veterligt gör regeringen en hel del insatser för att få honom friad, ställd inför rätta eller tillbaka till Sverige. Det är också en svensk medborgare.

Jag undrar: Vad gör regeringen för de här konkreta fallen nu? Eller ska vi vänta några år och se vad som har hänt med pojkarna då? Det rör sig mest om pojkar.

Jag undrar också på vilket sätt man har implementerat barnkonventionen i de här fallen. Eller gäller barnkonventionen för svenska barn födda i Sverige med svenska föräldrar? Är det så att de här barnen inte är önskade av någon? Den pojke jag refererade till, Muhammed, han sitter fast i Djibouti. Han har ingen på sin sida. Det är ingen som hjälper honom. Ambassaden säger nej. Svenska myndigheter säger nej. Föräldrarna säger nej. Hans öde är att fortsätta putsa skor och sova på marken. Är det regeringens politik för svenska medborgare som har dumpats utomlands?

Herr talman! Det är ett sätt att föra debatt, att lägga ansvaret på staten och regeringen för det som egentligen inte hör hemma där. Det kan man naturligtvis göra. Det är kommunerna som har ansvaret för socialtjänstfrågorna och de barn som vistas i kommunerna. Det är det sätt vi har valt att arbeta på.

När man hör Hillevi Engström får man intrycket dels av att det rör sig om väldigt många barn, dels att ingen enda har fått lov att komma hem. Så är inte fallet. Man har klarat av att lösa de allra flesta fall. Sedan finns kanske ytterligare några som återstår. Det är svårt för mig att gå in i detalj och redovisa vilka problem det har varit i de enskilda fallen. Det kan jag inte. Då skulle jag gå utöver det ansvar som kommunerna har.

Jag kan bara uttala mig för statens del, och statens inställning är den att om ett barn har hemvist i Sverige så ska barnet få lov att komma hem. Om det då finns lagstiftningsproblem i detta, till exempel när det gäller passen, eller om det finns administrativa problem, exempelvis vilka LVU-beslut som fattats och hur man i så fall rent praktiskt kan lösa återresan, då får vi lösa de problemen.

Jag vill samtidigt varna för den nästan Orwellska ingång som Hillevi Engström har. Vi kommer aldrig någonsin i vårt land att kunna ha kontroll på alla barn, vart alla barn reser, hur alla barn placeras och var alla barn finns. Det kommer vi aldrig att klara av, och det kanske inte ens är ett sådant samhälle som vi vill ha. Men när vi uppfattar ett problem måste vi försöka lösa det, och det är det som vi också försöker göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 2003/04:522 om alkoholrelaterad kvinnomisshandel

Herr talman! Tobias Billström har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att tillse att relevant information kring alkoholens roll vid kvinnomisshandel kommer berörda myndigheter och allmänheten till känna.

Våld mot kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem. Våld utgör ett konkret hot mot kvinnors liv och hälsa och är en prioriterad fråga för regeringen.

Orsakerna till mäns våld mot kvinnor är av komplex karaktär, men allmänt kan man nog säga att kvinnans generellt underordnade ställning i samhället och våra invanda könsmönster är en del av förklaringen.

Sammanställningar av olika forskningsresultat visar emellertid också att en viktig riskfaktor för partnerrelaterat våld är alkoholmissbruk. Därför får inte alkoholens roll i våldsproblematiken förringas.

I en rapport från Brottsförebyggande rådet redovisas en del uppgifter om de män som dömts för grov kvinnofridskränkning. Materialet är inte generaliserbart till alla män som misshandlar kvinnor i nära relationer, men det är dock värt att notera att en majoritet av männen hade någon form av missbruksproblem. En annan studie som bör uppmärksammas i sammanhanget är en studie av Mikael Rying om dödligt våld i Sverige

1990–1996, i vilken det framkommer att hälften av männen som brukade dödligt våld i en nära relation var påverkade av alkohol vid brottet.

Utbildning och kompetensutveckling är viktigt för att öka kunskapen hos personalen i kommuner och landsting om våld i nära relationer. En uppföljning av Socialstyrelsens fortbildningssatsning för personal inom socialtjänst och hälso- och sjukvård visar att ett stort antal anställda har genomgått utbildning samt att personalen genomgående tycks ha fått större kunskap, ökad kompetens och bättre beredskap att möta problemen.

Socialstyrelsen har publicerat utbildningsmaterial om våldsutsatta kvinnor för såväl socialtjänstens som hälso- och sjukvårdens personal. Materialet är mycket efterfrågat och har fått stor spridning bland den personal i landet som möter våldsutsatta kvinnor. Det innehåller allt från information om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens ansvar och arbete, kvinnans situation och roll i våldsrelationer till forskning kring bakomliggande faktorer till våldet. Socialstyrelsens kompetens på området är hög och materialet används i stor utsträckning. Jag kommer att fortsätta att stödja Socialstyrelsens arbete med utbildningsinsatser på området mäns våld mot kvinnor.

Anf. 17 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Våld mot kvinnor är alltid helt oacceptabelt, oavsett var det förekommer och oavsett under vilka omständigheter. Det tror jag att statsrådet och jag är överens om. Jag tror dessutom att vi alla reagerar starkt på de löpande rapporter som visar utbredningen av våld mot kvinnor i vårt samhälle.

I den här diskussionen är det emellertid viktigt att lägga ett par saker på minnet. För det första är det viktigt att bekämpandet av våldet mot kvinnor sker på individuell nivå. Det är fel att tillämpa schabloner på något som ytterst är en fråga om individer. Det är enskilda män som slår, och det är enskilda män som ska straffas för att de slår. Det är enskilda kvinnor som misshandlas, och det är enskilda kvinnor som måste få stöd. Därför vill jag naturligtvis helt motsätta mig statsrådets krystade formulering i svaret där det sägs att det skulle vara ”kvinnans generellt underordnade ställning i samhället” som utgör en allmändel av förklaringen.

För det andra bör inte allmänna lösningar tillämpas på specifika problem för att bekämpa det alkoholrelaterade kvinnovåldet. I Sverige tillämpar vi exempelvis totalkonsumtionsmodellen, som utgår från den totala mängd alkohol som konsumeras i samhället. Vi utgår inte från huruvida individen som konsumerar alkoholen tillhör en riskgrupp eller inte, och inte heller från andra riskfaktorer som finns med i bilden.

Det här är ett problem, särskilt när denna generella uppfattning kombineras med att huvudmetoden för att bekämpa alkoholrelaterat kvinnovåld är begränsandet av den allmänna konsumtionen i samhället. Med andra ord: Om det dricks mindre i samhället så blir färre kvinnor slagna.

Problemet med statsrådets och regeringens politik är att fler och fler tecken tyder på att det resonemanget, som under lång tid varit en huvudlinje i politik och praktik i Sverige, nu kritiseras för att inte ge en fullständig bild. Amnesty skriver exempelvis på s. 34 i sin rapport *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*, som kom den 19 april i år, följande: ”Att alkohol förekommer i samband med kvinnoemisshandel betyder dock

inte att alkoholen är orsaken till misshandeln. Det finns inga enkla samband mellan alkohol och mäns våld mot kvinnor. En del män som misshandlar är nykterister, andra är alltid påverkade när de misshandlar medan somliga män alltid är nyktra vid misshandelstillfällena – även om de vanligtvis dricker mycket. Sammanfattningsvis bör framhållas att det kan vara missledande att dra generella slutsatser om förövarna utifrån de få som polisanmälts för sina våldsbrott mot kvinnor i nära relationer.”

De problem som jag ser med folkhälsoministerns resonemang, som kommer till uttryck i hans svar till mig, ryms väl inom det ovan citerade avsnittet. Det är lustigt att Amnestys rapport över huvud taget inte nämns i ministerns svar till mig – eller kanske ändå inte. Regeringens allmänna politik utgår nämligen från motsatsen till det som sägs i Amnestys rapport.

Socialstyrelsens information, som statsrådet hänvisar till, har totalkonsumtionen som grund. Statliga utbildningsinsatser och informationskampanjer har också totalkonsumtionen som grund. Hela inriktningen på den svenska alkoholpolitiken styrs, Morgan Johansson, av den uppfattning som Amnesty alltså kritiserar i sin rapport.

Upplever inte statsrådet att det finns ett uppenbart problem med hur politiken och strategin tillämpas i Sverige?

Anf. 18 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Nej, det gör jag inte. Den här diskussionen speglar skillnaden mellan en moderat och en socialdemokratisk ingång i debatten. Tobias Billström började diskussionen med att deklarerat att detta är en individuell fråga, att det är individer som slår och individer som blir slagna. Det är en självklarhet.

Det kan naturligtvis inte avhålla oss från att fråga oss om det finns några mönster, några förklaringsansatser, bakom det. Och då hamnar man i något slags analys – egentligen på flera olika sätt och på flera olika plan. Man kan diskutera en social vinkel på våldet, men man kan också helt enkelt diskutera distinktionen mellan kvinnors och mäns förhållande till könsrollsmönster.

Jag menar att det inte är någon tillfällighet att män står för den absoluta merparten av våldet i vårt samhälle. Det gäller både i fråga om mäns våld mot andra män och mäns våld mot kvinnor. Det är ingen tillfällighet, utan har att göra med våra könsrollsmönster. Män vill ofta försöka lösa konflikter med våld, både genom våld mot andra män och genom våld mot kvinnor. Detta ligger nog till en del i vår könsroll, och den måste vi försöka jobba med. Det tar jag också upp i mitt svar.

När man väl sagt detta hamnar man en bit från den individuella ingång som Tobias Billström har. Då behöver man säga att det kan finnas andra, kollektiva, förklaringsansatser som man i stället måste använda sig av.

På samma sätt förhåller det sig med alkoholen. Även om man inte kan säga att alkoholen är huvudorsaken till allt våld i samhället – det skulle jag aldrig få för mig att tro – är det dock så att alkohol förkortar vägen mellan aggressiva tankar och ett aggressivt beteende. Detta är självklart, eftersom vårt omdöme grumlas. Det gäller när ett krogslagsmål uppstår mellan två killar, men det gäller också i familjesituationer. Alkoholen förkortar vägen mellan en aggressiv tanke och ett aggressivt

beteende. Därför finns det ett mycket tätt samband mellan en totalt sett ökad alkoholkonsumtion och en ökad våldsnivå i samhället. Jag vågar påstå att det nog inte finns något kriminologiskt samband som är lika starkt som just detta. Det är därför som vi använder oss av totalkonsumtionsmodellen. Den har ett mycket starkt förklaringsvärde när det gäller våldsnivån i ett samhälle.

Jag menar nog att det citat som Tobias Billström tog från Amnesty egentligen inte visar någonting annat. Vad Amnesty säger är bara att alkohol inte är huvudproblemet. Man säger inte: Om man minskar alkoholvåldsnivån i ett samhälle så kommer det inte att ha betydelse för våldet. Det skulle ju vara att dra den slutsatsen alldeles för långt.

Jag tror att man måste ha tre tankar i huvudet samtidigt. Det första gäller Moderaternas enkla bild av att allt våld bara är individbaserat. Då förklarar man ju inte någonting. Egentligen säger man ingenting. Den andra saken är att vi ska se att mäns våld mot kvinnor har att göra med våra könsmönster, och den tredje saken vi ska tänka på är att alkohol grumlar vårt omdöme, förkortar vägen mellan tanke och handling.

Anf. 19 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Nej, jag vill nog rekommendera statsrådet en genomläsning av Amnestys rapport. Den är mycket läsvärd på många punkter.

Min uppfattning är att man, om man använder totalkonsumtionsmodellen som orienteringskarta för den här diskussionen, väldigt snabbt lär gå vilse i vad jag skulle vilja kalla för den alkoholpolitiska djungeln. Det är vad regeringen har gjort, och det är också vad regeringen tycks göra.

Det är inte alls självklart att den totala konsumerade mängden alkohol i vårt samhälle är den bästa infallsvinkeln. Betydligt viktigare är ju vem som dricker den och under vilka omständigheter den dricks. Jag menar att man hamnar fel med Morgan Johanssons nyss uttalade åsikt om att det bara är den totala mängden vi ska inrikta oss på. Jag menar att det handlar om att ha ett individbaserat anslag i diskussionen. De fortbildningsinsatser som statsrådet pratar om bör ju riktas mot att bekämpa det alkoholrelaterade våldet på rätt sätt.

Om vi är överens om att Amnesty har rätt i sin bedömning i rapporten om att närmare 83 % av de män som utövat våld mot sin nuvarande maka eller sambo har konsumerat alkohol 1–2 gånger i veckan har vi också en riskgrupp att arbeta med. Då vet vi hyfsat väl vilken riskgrupp som står i fokus, men där kommer totalkonsumtionsmodellen väldigt mycket till korta. Ännu viktigare är Amnestys klara slutsats att de män som slår kvinnor både kontrollerar och planerar våldet mot kvinnor, sina våldshandlingar. Med andra ord är alkoholen bara ett verktyg, en katalysator, för dem. Vill man dricka för att slå sin fru, sin maka, sin sambo finner man alkohol *so oder so*.

I hela den här bilden av tydliga problem måste statsrådet medge att regeringens politik har ett väldigt allmänt anslag. När man tillsätter Claes Borgström för att utreda rättsväsendets bedömning av våldtagna kvinnor kan man också fundera över vilken roll alkoholrelaterat våld kommer att spela i hans utredning, om han kommer att ta intryck av de här uppgifterna, som kommer fram i Amnestys rapport, eller inte.

Det bästa sättet, tror jag, att minska andelen misshandlade kvinnor i Sverige borde vara att satsa på att bekämpa mytbildningen kring kvin-

nomisshandel. En av de mest bestående myterna är att mannen som slår är en alkoholist. Är inte det ett påstående som statsrådet egentligen borde kunna instämma i, givet det som jag nu har framfört med utgångspunkt från Amnestys rapport?

Prot. 2003/04:126
2 juni

*Svar på
interpellationer*

Anf. 20 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag lägger mig i den här diskussionen är att jag tycker att den ärade interpellanten helt har missförstått både svensk alkoholpolitik och den så kallade totalkonsumtionsmodellen. Det går ju inte ut på att påstå att all alkoholkonsumtion är lika farlig eller att man bara ska ägna sig åt att begränsa den totala konsumtionen.

Det som har varit ledmotivet både för den forskning som har bedrivits här och för svensk alkoholpolitik är ju både-och. Man bör alltså både ha åtgärder som riktar sig mot all alkoholkonsumtion, framför allt gäller det naturligtvis beskattningen men även andra begränsningar av tillgängligheten, och särskilt uppmärksamma de riskabla dryckesmönster som finns i vissa grupper och rikta särskilda åtgärder mot dem. Men ska man ha ett förebyggande perspektiv och ska man använda åtgärder som är effektiva kan man ju inte bortse från den forskning som visar att om alkoholkonsumtionen i ett samhälle ökar så ökar också skadorna, både de medicinska och de sociala skadorna.

Nu diskuteras här vad som händer om man minskar alkoholkonsumtionen. Tyvärr är det inte det som är aktuellt, utan vad som är aktuellt är att alkoholkonsumtionen har ökat med ungefär 30 % på senare år. Och våldet ökar. Det ser vi, och det kommer vi tyvärr att få se ännu mer. Då går det inte att bara säga att vi ska rikta in oss på riskgrupper. De metoder som vi i dag känner till för att påverka människors beteende med individuell information och andra åtgärder är tyvärr mindre effektiva än de metoder som vi nu har mycket svårare att använda, framför allt beskattningen. Det är tyvärr så. Jag tycker med förlov sagt att vi i dag till ganska stor del står tomhänta. Det gäller tyvärr både statsrådet och interpellanten.

Det är klart att man inte ska hänge sig åt några myter, och det är klart att det finns män som misshandlar sina partner utan att alkoholen har någon roll, men den värsta myten är väl att tro att alkoholkonsumtionen kan fortsätta att öka utan att våldet ökar. Det är tyvärr inte så även om alkoholindustrin önsketänker och många av oss som individer önsketänker och tror att det inte finns något samband. Men det sambandet är kristallklart, och det strider ju inte mot att det finns andra män som misshandlar av andra skäl och utan att alkoholen spelar in.

Jag håller faktiskt med statsrådet om att man måste kunna ha både en och två och tre tankar i huvudet samtidigt. Framför allt ska vi försöka värja oss mot att den alkoholpolitik som har stöd både i erfarenhet och i forskning nu ska monteras ned, vilket den ärade interpellanten arbetar för som en av de ledande personerna.

Anf. 21 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är egentligen två diskussioner. Den ena handlar om att våldet bara är en individuell företeelse, så att säga. Säger man det har man egentligen inte sagt någonting. Då har man ingen analys. Då har man framför allt ingen ingång för hur man i så fall ska kunna förebygga

våld. Den bristen på analys delar inte jag. Jag menar att man måste våga se de mönster som finns i samhället, och då handlar det egentligen om två delar.

Den ena gäller mäns våld mot kvinnor generellt sett. Vad beror det på? Jag säger i mitt svar att det nog i grund och botten handlar om våra könsrollsmönster. Det är alltså i grunden en feministisk analys som bygger på att kvinnan generellt sett har en underordnad ställning och att vi som män ofta försöker lösa konflikter med våld. Där talar också siffrorna sitt väldigt tydliga språk. En oerhört stor och övervägande del av allt våld som begås i vårt land begås nämligen av män mot andra män men också mot kvinnor. Då kan man ju ställa frågan: Vad beror det på om det inte har med mäns förhållande till kvinnor och kvinnornas generellt underordnade ställning och könsrollsmönster att göra? Tobias Billström vill ju inte gå med på en sådan analys över huvud taget i sitt inledande inlägg. Har man den här analysen i botten förstår man att man måste bygga strategier för att bryta de här könsrollsmönstren.

Den andra delen gäller att man måste inse att också alkohol och våld hör väldigt nära samman. Det finns, återigen, nästan inget kriminologiskt samband som är lika starkt. Det är klart att det finns folk som inte dricker som misshandlar – det är väl ingen som har sagt någonting annat. Men ser man på den totala bilden när det gäller hur mycket vi dricker i ett samhälle och hur mycket våld som finns i ett samhälle ser man att det faktiskt i allt väsentligt finns ett väldigt starkt samband. Det hindrar oss naturligtvis inte från att också diskutera vilken typ av konsumtion som är bekymmersam.

En annan del handlar om att om totalkonsumtionen ökar i ett samhälle så ökar också andelen människor som riskerar att hamna i ett missbruk. Det finns alltså också ett väldigt klart samband mellan totalkonsumtion och problemdrickande.

Jag tycker kanske att vi till viss del har talat förbi varandra i den här interpellationsdebatten. Jag tror nämligen att Tobias Billström också ser att alkohol förkortar vägen mellan aggressiva tankar och ett aggressivt beteende. Vi vet ju alla erfarenhetsmässigt att det fungerar på det sättet och att alkohol i många fall kan utlösa våldet.

Vad ska vi då göra åt det? Vi måste jobba med att se till att den grundläggande orsaken till mäns våld mot kvinnor försvinner, nämligen kvinnornas underordnade ställning generellt sett i samhället. Sedan måste vi också jobba med att försöka få ned alkoholkonsumtionen och problemdrickandet i vårt samhälle. Där har vi, som Gabriel Romanus pekar på, en väldigt stor uppförsbacke.

Vi lägger fram en alkoholproposition till riksdagen i dag där vi fokuserar på att kunna förebygga bättre, att kunna bekämpa de brott som kommer i den ökade alkoholkonsumtionens spår och att också fokusera ännu mer på det internationella arbetet. Jag hoppas också att vi till hösten ska kunna få en rejäl satsning på missbrukarvården på plats. Det gäller de fyra delar som jag brukar prata om när det gäller alkoholpolitiken: förebygga, bekämpa brott, internationellt samarbete och missbrukarvård.

Anf. 22 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Jag är kanske inte så förvånad över att chefsarkitekten för totalkonsumtionsmodellen och den före detta verkställande direktören

för Systembolaget instämmer i Morgan Johanssons bedömningar. I Gabriel Romanus värld är ju den bästa åtgärd som jag kan vidta att ta ett glas vin mindre i kväll på den middag som jag är bortbjuden till. På det viset får vi ned totalkonsumtionen. Men jag undrar faktiskt hur många färre kvinnor som kommer att bli misshandlade genom den åtgärden.

Herr talman! Jag är inte på något vis pessimist – det vill jag säga till statsrådet. Jag tror starkt på att det går att förändra attityderna mot misshandlade kvinnor i rättsväsendet och attityderna i samhället i stort, och det är både riktigt och viktigt att så sker. Män som slår kvinnor ska straffas, och kvinnor som blir fysiskt och psykiskt misshandlade ska få samhällets fulla stöd. Om detta tror och hoppas jag att vi kan vara överens.

Men till skillnad från regeringen tror jag och Moderaterna att ett individuellt bemötande och en individuell *approach* till de här frågorna är helt avgörande. Det gör att strategier som baseras på generella slutsatser blir kontraproduktiva. Om regeringen nu fortsätter att tillämpa metoder som i alla sammanhang utgår från att de här är de bästa, framför allt enligt totalkonsumtionsmodellen, så löper man risken att hamna fel.

Jag har ingalunda förnekat att det uppenbarligen, om man tittar på Amnestys rapport, är så att i 83 % av de fall där man får in polisanmälningar förekommer det alkohol i samband med kvinnomisshandel. Om detta är vi helt överens. Men jag kan inte utifrån detta dra någon annan slutsats än att vi då har en riskgrupp som vi måste arbeta mot. Men statsrådet fortsätter med en allmän modell som tar sin utgångspunkt i att vi ska diskutera mäns allmänna relationer till kvinnor. Då menar jag att man är ute på hal is. Så får man inte lov att göra i en fråga som är så angelägen som att minska smärtan och faktiskt också sorgen hos alla misshandlade kvinnor i vårt land. Det hoppas jag att vi kan vara överens om.

Anf. 23 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Tyvärr har den ärade interpellanten inte bara missförstått totalkonsumtionsmodellen, utan också min roll i sammanhanget. Detta är en välkänd iakttagelse som forskare har gjort i många år. Om man ska tala om någon chefsarkitekt så är det den finländske forskaren Kettil Bruun, som på Världshälsoorganisationens uppdrag 1975 lade fram ett handlingsprogram som utgick från iakttagelsen att när den totala konsumtionen av alkohol ökar så ökar också skadorna. Detta har sedan bekräftats senast i år i en stor rapport som omfattar hela EU minus Luxemburg plus Norge och i en forskarsammanställning som Världshälsoorganisationen har gett ut. Min roll är alltså betydligt mera blygsam.

Dessutom är det inte så att det viktigaste resultatet av alkoholpolitiken är att Tobias Billström tar ett glas vin mindre någon gång, utan det är insikten att när den totala konsumtionen ökar så ökar också riskdrickandet. Det blir fler personer som kommer över från ett ofarligt bruk till ett riskabelt bruk, därför att alkoholkonsumtion är en social aktivitet som man ägnar sig åt tillsammans med andra. Och blir det en högre dryckesnivå i samhället så blir det tyvärr också mera skador.

Då är det så att det som är kontraproduktivt är att hänge sig åt myten att vi kan dricka mer i samhället utan att skadorna ökar. Det är alkoholindustrins myt, och det har fram till nu i varje fall varit Moderaternas myt. Hade vi följt den moderata rekommendationen om alkoholpolitiken så hade skadorna varit ännu större i dag än vad de är. Ökar drickandet så

ökar våldet. Tyvärr är detta svårt att komma förbi med några allmänna missuppfattningar om vem som så att säga har hittat på detta. Detta är en iakttagelse som forskare har gjort och som vi bör rätta oss efter.

Anf. 24 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vet inte om det finns så mycket mer att säga, annat än att jag tycker att debatten blottlägger ideologiska skillnader på två punkter.

Den ena är om våld bara är en individuell fråga. Tror man det så drar man väl den slutsatsen att om vi bara låser in dem som brukar våldet så löser vi allting. Jag tycker kanske att vi nog ska låsa in dem, men vi måste göra mer också. Vi måste nämligen titta på vad som är grunden till våldet. Då pekar jag på, just när det gäller mäns våld mot kvinnor, att det finns en förklaring till varför män står för den absoluta merparten av våld i vårt samhälle, både mot andra män och mot kvinnor. Det kanske har att göra med våra könsroller och våra mönster, hur vi har blivit fostrade och över huvud taget hur vi betar oss. Det är klart att vi måste försöka bryta de könsmönstren. Det är en viktig del för politiken.

Den andra delen gäller om man tror eller inte tror på att det finns ett samband mellan ökad alkoholkonsumtion och ett ökat våld. Tobias Billström ställer frågor kring detta. Jag menar att det sambandet är väldigt starkt. Det är naturligtvis inte så enkelt som att säga att det kvittar vem som dricker och i vilka sammanhang – så är det naturligtvis inte – men om man ser det på en aggregerad samhällsnivå så ser man att en ökad totalkonsumtion leder till en ökad våldsnivå totalt sett i samhället. Det är den ståndpunkt som svensk ansvarstagande alkoholpolitik står på. Moderaterna står utanför den allians för en ansvarstagande alkoholpolitik som ju finns här i riksdagen med ett stöd på över 80 %.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 2003/04:547 om skolans drogförebyggande arbete

Anf. 25 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Gabriel Romanus har frågat om jag har för avsikt att genomföra de förslag som Statens folkhälsoinstitut och Myndigheten för skolutveckling i samråd med Svenska kommunförbundet har presenterat i en rapport om skolans förebyggande arbete på alkohol- och narkotikområdet som överlämnades till regeringen den 1 september år 2003.

Rapporten heter *Insatser i skolan som stärker hälsofrämjande skolutveckling och förebygger alkoholskador och narkotikamissbruk* och är ett svar på ett regeringsuppdrag som gavs inom ramen för den nationella handlingsplanen mot narkotika. Bakgrunden till uppdraget var en stark oro över den ökade alkoholkonsumtionen och tendenser till ett ökat experimenterande med narkotika bland ungdomar.

Jag instämmer helt i att rapporten på ett mycket förtjänstfullt sätt beskriver vad skolan kan göra för att främja ungdomars hälsa och förebygga alkohol- och narkotikamissbruk och andra riskbeteenden. Skolans

arbete med att skapa goda miljöer för lärande och utveckling och för att stärka ungdomars fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling spelar också en avgörande roll i det förebyggande arbetet mot alkohol och narkotika. Skoltrivsel är en avgörande skyddsfaktor mot olika former av missbruk, men även mot utvecklingen av våld, kriminalitet och psykisk ohälsa.

Jag instämmer också i den analys som görs i rapporten av inom vilka områden det framför allt är viktigt att arbeta. Det gäller insatser för att stärka samarbetet mellan skolan och föräldrar och mellan skolan och fritidsverksamheten, insatser för att utveckla det pedagogiska arbetet i skolan med exempelvis livskunskapsundervisning och för att motverka skolkl, att stärka elevhälsans arbete och att skolan har en tydlig policy i frågor som rör alkohol och narkotika.

Torsdagen den 27 maj fattade regeringen beslut om propositionen *Alkoholpolitiska frågor*. I propositionen betonar regeringen vikten av att Statens folkhälsoinstitut och Myndigheten för skolutveckling arbetar vidare med att genomföra de insatser i skolan som beskrivits i den implementeringsplan som ingår i rapporten. Propositionen överlämnas till riksdagen i dag.

Det är regeringens uppfattning att de insatser som föreslås i den implementeringsplan som ingår i rapporten ska genomföras så snart som möjligt. Det är emellertid myndigheternas ansvar att i samarbete med Alkoholkommittén och Mobilisering mot narkotika själva prioritera i vilken ordning insatserna ska genomföras.

Jag kommer att ge Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att tillsammans med berörda myndigheter tillsätta en arbetsgrupp för att leda arbetet med att genomföra förslagen i rapporten.

Anf. 26 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Vi dricker mer, och skadorna ökar. Särskilt oroande är naturligtvis att ungas alkoholkonsumtion ökar så mycket. Huvudorsaken till detta är, om man ska vara realistisk, våra nya införselbestämmelser. Sverige har accepterat praktiskt taget obegränsad införsel av alkohol från andra EU-länder. Det betyder ju att huvuduppgiften bör vara att försöka återinföra möjligheten att begränsa införseln så att vi kan använda skatteinstrumentet.

I avvaktan på resultat där måste vi dock naturligtvis också se på andra åtgärder som vi kan vidta, även om de är mindre effektiva. Framför allt måste ett förebyggande perspektiv anläggas. Därför är det bra att vi nu har fått ett bra underlag från myndigheterna. Jag behöver inte upprepa innehållet; statsrådet sammanfattade det mycket bra. Det viktiga är att bara information inte räcker, utan ska man vara effektiv i det förebyggande arbetet behövs det förändringar av miljön omkring de unga.

Jag tycker att svaret i princip är positivt, och jag ber att få tacka så mycket för svaret.

Det finns ett litet ”men”, och det är naturligtvis att det behövs pengar. Ett annat ”men” är att detta underlag har förelegat sedan den 1 september förra året. Redan våren 2002 lade Folkhälsoinstitutet fram ett förslag om förebyggande arbete när det gäller alkohol. Då undrar man naturligtvis: Varför har inget skett ännu? Varför har vi behövt vänta på den här propositionen som lämnas i dag, vilket är ett lyckligt sammanträffande?

Jag undrar också över innebörden i uppdraget till myndigheterna. Såvitt jag vet har ingen av de här myndigheterna några lösa pengar liggande för att kunna sätta i gång med åtgärder nu. Vi vet ju att den så kallade implementeringsplanen, alltså hur man ska föra ut detta i verkligheten, kostar pengar. Det finns tre olika alternativ till satsning, och naturligtvis borde man välja det mest omfattande alternativet eftersom skadorna och det riskabla drickandet ökar så pass drastiskt.

Då måste man ställa frågan: Är det meningen att Alkoholkommittén och Mobilisering mot narkotika ska skjuta till pengar, eller är det meningen att man ska vänta till den 1 januari? Kommer det pengar i budgeten till detta? Jag förstår att statsrådet inte kan tala om exakt vad som kommer att stå i budgeten, men frågan är om de här skrivningarna innebär att det nu blir pengar till att genomföra detta eller om det bara är fromma förhoppningar. Det som står här är ju ändå en signal om att man ska arbeta för att få ett annat, mer effektivt förebyggande arbete ute i skolorna.

Anf. 27 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag delar Gabriel Romanus oro för utvecklingen. Det är en väldigt snabb alkoholkonsumtionsökning och också, sett på 15 års sikt, en väldigt snabb ökning när det gäller ungas drickande. Om man jämför 1989 med 2001 ser man att vi 2001 tog om hand tre gånger så många pojkar och fyra gånger så många flickor för alkoholförgiftning. Det speglar en utveckling när det gäller tonåringars drickande som naturligtvis är väldigt problematisk.

Å andra sidan ska det kanske sägas att vi de senaste två tre åren faktiskt sett en dämpning, åtminstone om man ska tro CAN:s siffror, av alkoholkonsumtionen för de unga. Jag brukar i och för sig vara försiktig med att dra några långtgående slutsatser av sådant – nästa år kommer det väl siffror som skuttar uppåt igen, och då får man äta upp vad man sade – men jag tycker ändå att man ska notera detta. Kanske kan det – jag hoppas det i alla fall – knytas till de förebyggande insatser vi gjort inom ramen för den alkoholpolitiska handlingsplanen men också Mobilisering mot narkotika. Vi ser nämligen samma dämpning också när det gäller andelen ungdomar som provar narkotika. När man frågar ungdomar i högstadiet om de har provat narkotika ser man faktiskt en minskning de senaste åren. Jag tycker kanske att man ska bära det också med sig.

Jag tycker att vårt arbete i skolorna måste bli betydligt bättre. Jag är själv uppväxt med en ganska ambitiös ANT-undervisning i skolan under 70- och 80-talen och vet att man på det viset kan sätta höga trösklar för ungdomar när det gäller alkoholfrågorna men också när det gäller att inte prova narkotika. Jag tror att det är en väldigt viktig väg att gå – att använda skolan mer offensivt.

Jag tror dessvärre att vi tappade en del av detta under 90-talet. Det har med mycket att göra – dels naturligtvis en allmänekonomisk kris som satte andra frågor i fokus, dels kanske också att det blev lite för mycket upp till varje kommun och framför allt varje skola vad man skulle göra. Därför ska vi nog se detta arbete också som ett sätt för staten att återigen ta initiativ i det förebyggande arbetet på skolnivå.

Det får inte vara så att man på de skolor där det finns en rektor som tycker att detta är intressant, bra och viktigt gör ett bra jobb medan man

på andra skolor inte gör det. Så får det inte vara. Man har faktiskt som tonåring rätt till ett förebyggande arbete överallt, vilken skola man än går i. Det gäller de kommunala skolorna, och det gäller självklart också friskolorna.

Vad vi nu gör med den här rapporten är att jag ger Folkhälsoinstitutet i uppdrag att tillsammans med berörda myndigheter arbeta vidare med den för att kunna implementera förslagen i rapporten.

Resursfrågan får vi självklart återkomma till. Det är i slutändan en prioriteringssak. Vi tycker från regeringens sida att detta har väldigt hög prioritet. Här handlar det faktiskt om fyra myndigheter – Alkoholkommittén, Mobilisering mot narkotika, Statens folkhälsoinstitut och Myndigheten för skolutveckling – och de summor vi talar om är egentligen ganska blygsamma. Man borde alltså kunna hitta medel för att implementera detta på egen hand. Dock blir det naturligtvis i slutändan också en budgetfråga för oss.

Anf. 28 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är klart att man gärna ska ta fasta på att det kan finnas även positiva inslag och att det finns andra länder som har det värre, men det är ju ingen riktig tröst för oss. Tyvärr är läget djupt oroande. Jag kan bara hänvisa till Aftonbladets artikelserie den här veckan. Även med avdrag för att det alltid blir lite extra trycksvårta i sådana här sammanhang är det ändå ett djupt oroande läge.

Det går inte heller att vänta med att effektivisera. Vi är överens om att skolans arbete måste effektiviseras, att dogmer om decentralisering inte kan få stå i vägen för ett effektivare arbete och att information inte räcker utan att det behövs också andra åtgärder. Då blir jag lite oroad när statsrådet hänvisar till budgetarbetet. Frågan är: Ska man vänta med detta till den 1 januari, eller har myndigheterna lösa pengar liggande? Statsrådet antydde ju att om kommittéerna medverkar kanske det kan bli pengar redan nu.

Sedan kan man hålla med om att det är små pengar i förhållande till de skador som åstadkoms. Om det blir, säg, 50 fler missbrukare sätter dessa under sitt liv sprätt på vad detta kostar flera gånger om. 10, 14 eller 17 miljoner är inte stora pengar i det perspektivet, men för myndigheterna att hosta upp de här miljonerna är inte så lätt.

Om det näst sista stycket i interpellationssvaret ska ha någon mening måste det innebära att man i budgeten också kommer att prioritera de här frågorna. Det räcker inte med att ge myndigheterna något slags direktiv om att de ska lägga annat åt sidan. De har i dag inga pengar för detta; det har ju framgått.

Den andra frågan är om statsrådet instämmer i att den decentralisering vi har på skolans område inte får leda till att vi avstår från att se till att lärarna har tillräcklig kompetens. Här finns också ett förslag, nu nästan ett år gammalt, från Folkhälsoinstitutet om att förbättra lärarutbildningen. Detta är nämligen en svår sak för lärarna att hantera. Det handlar inte bara om att informera om och varna för alkoholens eller narkotikans risker, utan det handlar om att få en insikt om att hela klimatet i skolan kan vara förebyggande eller motsatsen.

Det handlar om att kunna samarbeta med hemmen. Många lärare är rädda för föräldrarna och tycker att de bara är några som ska vakta på

dem och hitta fel i vad de gör, men om vi inte kan samarbeta med hemmen kommer vi inte att lyckas att förebygga detta.

Det handlar om att ingripa mot skolk. Det är inte fråga om något slags polisiär attityd eller så, utan skolk är första signalen om att här är en ung människa som håller på att få problem. Alla som skolkar får inte det, men många får det. Det är en klart ökad sannolikhet för problem om man skolkar. Sådana åtgärder måste också tränga igenom.

Jag är anhängare av decentralisering på många områden, men när vi har den här allvarliga problembilden måste faktiskt staten ta sitt ansvar och ge väldigt tydliga signaler så att det blir likvärdigt i hela landet. Att lärarna får en utbildning så att de klarar att samarbeta med hemmen, så att de ser vikten av miljöförändringar är också en fråga.

Man säger ibland att skolan bara ska förmedla kunskaper. Den ska inte få alltför många andra uppgifter. Men om det blir ett omfattande drickande, och ännu mer om det blir knarkande, kan inte skolan förmedla de kunskaper man ska förmedla. Därför är det här även ur det perspektivet väldigt angelägna åtgärder.

Man har nu med förlov sagt haft förslag till förebyggande insatser från våren 2002, och då undrar jag: Varför har det legat så länge? Vad är det som gör att vi inte redan är i gång med det här viktiga och effektiviserande arbetet?

Anf. 29 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är klart att man alltid kan vara otålig och vilja göra saker snabbare. Jag känner också många gånger en frustration över att saker och ting kan ta lång tid.

Vad vi från vår sida nu måste göra är emellertid att ta ett starkare statligt grepp om de förebyggande insatser som görs i skolan. Då använder vi den här rapporten som utgångspunkt.

När det gäller resursfrågan har jag sagt att vi har fyra myndigheter som var för sig har ganska stora resurser till sitt förfogande. Det är klart att man också inom dem kan prioritera hur man ska använda pengarna. Men jag förstår ju att vi i slutändan också från regeringens sida så att säga hamnar i en budgetprioritering.

Jag kan inte löpa händelserna i förväg, men när Gabriel Romanus ställer frågan varför det inte har hänt någonting på den här tiden kanske man kan säga att det har sin förklaring i just resursfrågan. Vi jobbar från vår sida på att försöka stärka den här delen så mycket vi kan.

Jag vill dessutom bara fänga upp en fråga som Gabriel Romanus inledde med, nämligen införselreglerna. De är naturligtvis en del av den problembild vi nu ser, kanske en av de viktigaste delarna, åtminstone vad gäller pressen nedåt på våra skatter. Men jag vill ändå fråga Gabriel Romanus om han tror att Folkpartiets förslag att halvera skatten på sprit skulle vara det effektivaste medlet för att minska den gränshandel som sker till följd av de nya införselreglerna.

Anf. 30 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Med anledning av den sista frågan vill jag säga att Folkpartiet har många förslag. Ett av de viktigaste är ju att vi vill att regeringen ska ta upp frågan om en ändring i EU så att varje land kan bestämma införselreglerna igen. Detta har socialutskottet ställt sig bakom. Jag hop-

pas och tror att folkhälsoministern är för det. Däremot har inte finansministern kommit till skott än.

Man talar om att höja minimiskatten, och det är gott och väl. Däremot verkar man helt handlingsförlamad när det gäller införselreglerna. Man skyller bara på att Bengt Westerberg och Ulf Dinkelspiel gjorde en dålig förhandling. Men sanningen på det området är ju att partierna faktiskt var överens om den uppgörelse som gjordes. Däremot var man inte överens om att man sedan skulle vika sig för Bolkestein 2001 när han krävde att vi skulle acceptera de införselregler som vi har nu.

Jag tycker faktiskt att regeringen och riksdagen skulle lägga det som jag kallar käbblet åt sidan och i stället enigt gå till EU och säga: Vi hotas av en folkhälsokatastrof om vi tvingas att anpassa våra skatter. Det kommer vi att göra. Det har Folkpartiet varnat för sedan 2001 i varje fall. Kan man lägga det åt sidan och arbeta enigt, få med sig Finland, Danmark och Storbritannien kanske man kan få resultat. För det som vi har nu strider ju mot EU:s principer att konsumtion ska beskattas i konsumtionslandet och att varje land ska få ta hur höga alkoholskatter man vill.

Det var mitt svar på den fråga som statsrådet ställde till mig.

Sedan måste jag säga att jag hoppas att jag inte övertolkar statsrådet utan att det här är en signal till Alkoholkommittén om mobilisering, för det är de som har pengar i dag, så att de kan satsa pengar redan nu på att sätta i gång och implementera den här aktionsplanen. Vi ville avsätta större resurser på det här området redan förra året i vår strama budget. Men även med de pengar som finns nu hoppas jag att de här kommittéerna hör den signal som statsrådet har sänt.

Anf. 31 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Återigen vill jag påpeka att jag inte kan löpa händelserna i förväg. Men när vi nu ger Folkhälsoinstitutet i uppdrag att bilda en arbetsgrupp med de berörda myndigheterna för att implementera planen är det klart att där också ingår att försöka lösa resursfrågan. Sedan är det deras sak att överväga hur det kan göras på bästa sätt.

Gabriel Romanus svarade inte riktigt på min fråga, och han har inte någon chans att göra det nu heller, tror jag. Jag frågade ju om lösningen skulle vara att halvera spritskatten på det sätt som Folkpartiet har föreslagit. Det vet jag inte om jag fick något riktigt klart svar på.

Jag tycker också att vi ska lägga käbblet bakom oss. Men vi ska kanske komma ihåg att det grundläggande problemet var att den borgerliga regeringen aldrig förhandlade alkoholfrågan i botten 1993 och 1994 när det gällde införselreglerna. Det finns inget avtal om att Sverige hade vetorätt i fråga om införselreglerna.

När vi sedan tillträdde 1994 och fick frågan tillbaka i knät hade vi ju trott på det Ulf Dinkelspiel och Bengt Westerberg hade sagt, att den här vetorätten fanns. Vi letade igenom alla lådor som fanns på Socialdepartementet och överallt för att försöka hitta det där avtalet, och det fanns inte. Det finns inget sådant avtal. Det fanns ingen vetorätt.

Då sade kommissionen: Om ni inte fogar er i detta går vi till EG-domstolen, och då kommer EG-domstolen att fatta beslut om att praktiskt taget omedelbart införa de nya införselreglerna. Då lät vi dessutom Mats Melin, som var ny chefsjustitieombudsman, göra en rättslig prövning av

detta för att se om vi hade någon chans att vinna i EG-domstolen. Det visade sig vara mycket stor sannolikhet för att vi inte hade det.

Det var det läge vi ställdes inför. Och där står vi nu. Men vi driver självklart gärna både minimiskatten och införselreglerna generellt sett vidare i EU.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 2003/04:507 om EU:s insatsstyrka

Anf. 32 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s):

Herr talman! Allan Widman har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta med anledning av Försvarsmaktens förslag till svenskt deltagande i uppbyggnaden av EU:s snabbinsatsförmåga.

Försvarsmakten redovisade den 30 april 2004 förslag till hur ett svenskt deltagande i uppbyggnaden av EU:s snabbinsatsstyrkor kan organiseras. Försvarsmaktens förslag är att under åren 2005–2007 organisera en multinationell snabbinsatsstyrka under svensk ledning som kan vara operativ från och med 2008. Det svenska deltagandet skulle uppgå till ca 750 personer. Efter 2008 föreslår Försvarsmakten att man börjar utveckla en nationell snabbinsatsstyrka om ca 1 500 personer. När en sådan nationell styrka kan vara operativ redovisas inte.

Utöver dessa snabbinsatsstyrkor, som motsvarar det så kallade Battle Group-koncept som nu diskuteras i EU, föreslår Försvarsmakten att förstärkningsförband med snabbinsatsförmåga utvecklas. Dessa förband motsvarar i stort förband som i dag är anmälda till internationella styrkeregister och uppgår till ca 300 personer. Förstärkningsförbanden är tänkta att kunna stödja en snabbinsatsstyrka när så efterfrågas.

Försvarsmakten har i sin redovisning antagit ett beredskapsförfarande där styrkan under en tvåårscykel kan upprätthålla hög beredskap under tre månader. Förstärkningsförbanden ska vid behov kunna sättas i hög beredskap.

Enligt redovisningen kommer utvecklingen av svenska snabbinsatsstyrkor att medföra att Försvarsmaktens möjlighet till långvariga internationella insatser, liknande den som i dag genomförs i Kosovo, minskar i volym till ca 850 personer. Däremot kommer insatser att kunna genomföras av personellt sett mindre förband, liknande de som i dag genomförs i Liberia och Afghanistan.

Försvarsmaktens förslag förutsätter att ett nytt förbandsutbildningssystem införs senast 2006. Nationell validering och internationell certifiering kan ske under hösten 2007.

Försvarsmakten redovisar även de bedömda kostnaderna för den föreslagna utvecklingen, vilka uppgår till närmare 1 miljard kronor under den kommande försvarsbeslutsperioden och därefter lika mycket per år. Det förutsätter att Försvarsmaktens antaganden i övrigt, bland annat avseende personalförsörjning och förbandsutbildningssystem, uppfylls. Däremot har inte Försvarsmakten redovisat några förslag till hur detta ska finansieras.

Som Allan Widman är medveten om avser regeringen överlämna en försvarsbeslutsproposition till riksdagen i höst. En av de principiellt vik-

tiga frågorna i propositionen är frågan om ett svenskt deltagande inom ramen för EU:s snabbinsatsförmåga.

Regeringen stöder utvecklingen av denna förmåga och att inriktningen är att Sverige ska bidra med styrkor. Det finns flera viktiga skäl till regeringens hållning. Behovet av att kunna sätta in trupp i ett tidigt skede har bland annat identifierats av FN. Insatsen i östra Kongo är ett bra exempel där EU på FN:s begäran kunde upprätta en snabbinsatsstyrka medan FN gavs tid att förstärka sin närvaro. Genom ett aktivt svenskt bidrag för att solidariskt stärka EU:s krishanteringsförmåga med snabbinsatsstyrkor bidrar vi samtidigt till att skapa större möjligheter för FN att utöva sitt ansvar för internationell fred och säkerhet.

Jag tror också att ett svenskt bidrag kan utgöra en drivkraft för den fortsatta reformeringen av den svenska Försvarsmakten, och det är en positiv signaleffekt för en organisation som genomgår en stor omstrukturering.

Det är för tidigt att i detalj svara på hur ett svenskt bidrag kan komma att se ut eftersom Försvarsmaktens förslag för närvarande bereds inom ramen för arbetet med den kommande försvarsbeslutspropositionen. Det är flera frågeställningar som i detta avseende behöver analyseras mer.

Regeringen vill stärka Sveriges möjligheter att bidra till internationella insatser, och utvecklingen av snabbinsatsförmågan är en del av detta. Det är däremot angeläget att se till att det också finns en förmåga till långsiktiga insatser. Därför bör möjligheterna att använda snabbinsatsstyrkan efter genomförd beredskapsperiod till andra internationella insatser utredas.

Ett svenskt deltagande oavsett ambitionsnivå kommer att kräva en omprioritering av Försvarsmaktens verksamhet på ett eller annat sätt. Även detta avser jag återkomma till i höstens proposition.

Anf. 33 ALLAN WIDMAN (fp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret. Jag konstaterar att genom ett sammanträffande presenterade majoriteten i Försvarsberedningen i går sina synpunkter inför det kommande försvarsbeslutet. Majoriteten gav ett mycket hurtigt intryck, vill jag lova. Jag kom personligen att tänka på reklamen som man kunde se på dekalerna på bilar för fem–tio år sedan som sade att svåra saker löser vi på en gång men det omöjliga får ta lite längre tid.

Det är sannerligen en utmaning som Försvarsmakten och regeringen står inför när man på en och samma gång vill fortsätta omställningen av försvaret, spara 3 miljarder, fortsätta att upprätthålla värnplikten och etablera ett svenskt bidrag till snabbinsatsförmågan inom EU – allt under det att man upprätthåller alliansfriheten. Men det blir inte lika lätt när de sakerna ska konkretiseras. När vi i dag diskuterar det svenska bidraget till snabbinsatsförmågan är det uppenbart att det finns problem. Försvarsministern själv relaterade till ÖB:s underlag av den 30 april, som klart och tydligt säger att Försvarsmaktens förslag innebär att vi får prioritera ned förmågan till långsiktiga internationella insatser, i varje fall om man väljer Försvarsmaktens modell.

Här finns en uppenbar risk, herr talman, för att travestera överbefälhavaren, för att ett insatt insatsförsvar ersätts av en förrådsställd snabbinsats. Den tydliga frågan jag riktar till statsrådet gäller vilken prioritering

som regeringen gör när motsatsställningen blir uppenbar, när man måste välja mellan å ena sidan Kosovo och å andra sidan ha ett förband som finns i stående beredskap för snabba insatser.

Försvarsministern säger också att det svenska bidraget kan bli en drivkraft för den fortsatta reformeringen av Försvarsmakten. Det är ett intressant påpekande. ÖB pekar i sitt underlag på egentligen samma sak. Han säger att när vi ska omstrukturera försvaret för att kunna klara av en sådan insats, handlar det om ökad frivillighet, om att grundutbilda direkt för internationella uppdrag, om att skriva kontrakt med soldater, som under den tid kontrakten löper kommer att fungera som en yrkesarmé.

Välkomnar försvarsministern detta enbart såvitt avser etableringen av snabbinsatsförmågan eller är det något som har ett generellt egenvärde för regeringen, som alltså också kan komma att omfatta dessa förändringar för Försvarsmakten i sin helhet?

Jag har uppfattat att försvarsministern vid flera tillfällen har träffat sina kolleger i Bryssel för att diskutera insatsen. Åtminstone om man ska tro massmedier har en röd tråd för svenskt vidkommande i de här sammanhangen varit att kämpa för små länders rätt att delta. Alternativet hålls vid liv, om jag ska tolka försvarsministerns svar på ett riktigt sätt. Jag frågar mig vad alla ansträngningarna att också små länder ska få vara med till varje pris egentligen betyder. Är det svenska bidraget till snabbinsatsförmågan kanske ytterst viktigare för regeringen än snabbinsatsförmågan i sig?

Anf. 34 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s):

Herr talman! Jag kan inte förstå hur Allan Widman och jag kan få så olika bilder av när Försvarsberedningens rapport presenterades. Det var ingen hurtig tillställning. Tvärtom gör denna beredning en rannsaking av erfarenheterna av det tidigare försvarsbeslutet och kommer fram till en kritisk prövning av förhållandena både när det gäller regeringens sätt att styra processen, riksdagens förmåga att uttala en tydlig inriktning och Försvarsmaktens förutsättningar och möjligheter att leva upp till det beslutet. Man konstaterar att det lever kvar mycket av planering och resursslukande delar som fortfarande hör till det gamla invasionsförsvaret – det som riksdagen har beslutat att avskaffa, och det som regeringen skulle styra mot att det skulle bli genomfört och som Försvarsmakten inte har klarat av.

En viktig lärdom inför det kommande försvarsbeslutet blir att vara tydlig med vad det är vi vill uppnå och också tala om vad vi är beredda att plocka bort. Det kommer att vara en viktig process. Jag tycker inte att det är hurtigt att man konstaterar att det dessutom finns inte bara det gamla traditionella förvarets uppgifter i samhället utan också ett diffust hot som riktas mot inte bara Sverige utan många andra länder. Det måste mötas, och det kan inte mötas med hjälp av att stärka försvaret utan där handlar det faktiskt om att stärka andra delar i samhället för att skapa en ökad robusthet.

Jag har uppfattat att det som var positivt med Försvarsberedningen var att man var rätt överens om inriktningen. Man har dessutom en bred önskan om att se till att Sverige kan delta i internationella insatser och ge substantiella bidrag till det. Det är också regeringens önskan att vi kan klara av den uppgiften, även om vi konstaterar att vi också måste avväga

mot de nya hot som uppenbarligen finns i vårt moderna samhälle och där vi behöver förstärka andra delar av det svenska samhället för att kunna svara upp mot det.

Jag hade önskat att Folkpartiet i stället för att ta ett steg tillbaka – pekar på försvarsallianser och att det behövs mer pengar – väldigt hårt går in för att hjälpa till så att det går att få igenom det vi vill ha, men också ser till att vi kan få ekonomiska resurser över från det stora invasionsförsvaret vi har haft när säkerhetsläget var annorlunda i Sverige till att i stället ha förutsättningar att bygga upp en stabilitet mot de nya hoten.

Jag tror att ju mer vi kan samlas och enas kring de väldigt tuffa målsättningarna, desto större förutsättningar har vi att få en modern försvarsmakt med ett modernt insatsförsvaret, som också kan ställa upp i internationella insatser när FN ber oss. FN ber både om långsiktig hjälp och om snabbinsatsförmåga, och därför är en viktig del i regeringens prövning att se om det går att använda snabbinsatserna – för de behövs – i ett läge där man också kan göra andra insatser.

Anf. 35 ALLAN WIDMAN (fp):

Herr talman! Försvarsministern gjorde ett imponerande svep över det försvarspolitiska fältet, och jag ska bara kort kommentera det inledningsvis.

Hon pekar på de brister som har funnits i omställningsarbetet. Det har funnits sådana brister. Vad jag tycker att regeringen alltför lätt glömmer är att de bristerna i första hand är regeringens ansvar. När materielavvecklingen inte fungerar och kostar tre gånger mer än vad som var förutsett, och när personalavvecklingen tillåts kosta svindlande 4–4,4 miljarder, är det i första hand mot regeringen som kritiken måste riktas. Möjligheten att följa upp och kontrollera myndigheten måste förbättras. Här ligger initiativet i första hand på regeringen själv.

Jag ställde tre, som jag själv tyckte, väldigt konkreta frågor. Statsrådet fortsätter att låtsas som om det är möjligt att göra alla internationella långsiktiga insatser samtidigt som Sverige är med och åtminstone på lång sikt etablerar en snabbinsatsförmåga, som kanske är bland det största och svåraste som vi någonsin har gjort, i alla fall under 1900-talet. Men hon undviker att svara på vad som är den viktiga prioriteringen, och det är problematiskt, eftersom det här arbetet och slutmålet för arbetet inte på något sätt är klart utan är under diskussion.

Det är väl om bara ett par veckor som försvarsministern ska ta en ny diskussion om detta med sina kolleger i EU. Då är det viktigt att man gör klart för sig vad Sverige egentligen vill och vad vi ska välja om vi måste välja.

Jag ställde också frågan om frivillighet, om att direktutbilda mot internationella uppdrag, om det är någonting som man tar fram och bejakar bara i detta sammanhang eller om det också är någonting som kan tillämpas med fördel i det övriga försvaret. Det är tankar som Folkpartiet har varit inne på under lång tid – därav mitt intresse för den här frågan.

Herr talman! Det finns väldigt mycket att välja på i fråga om internationell krishantering. Förmodligen skulle Sverige kunna hitta uppgifter för tre, fyra eller fem gånger det antal soldater som i dag gör internationell tjänst. Behoven är nästan omätliga, men dessvärre är utbudet inte oändligt.

Jag måste återigen ställa en fråga. Under hela denna vår känns det som om Sverige har intagit hållningen att det är viktigt att alla länder inom EU ska vara med i den här förmågan och i de här förbanden. Den som intresserar sig för sådana här saker kan, när man tittar på själva modellen för uppbyggnaden av snabbinsatsförmågan, konstatera att den i första hand är dimensionerad för stora länder. Det var också stora länder i EU som tog initiativ till detta.

Därför ställer jag frågan återigen: Varför är det så oerhört viktigt, och varför återgår både regeringen och dess samarbetspartier till att Sverige ska delta och delta fullt ut, när det finns så mycket annat som är angeläget och som kanske också är bättre lämpat för ett land som Sverige att delta i?

Sverige är inte specialiserat på mycket tuffa *peace enforcement*-uppgifter, utan vi är specialiserade på det som många gånger är flaskhalsarna i internationell krishantering, logistik, sjukvård, minröjning och annat, som inte är lika flashigt men som förvisso är en viktig beståndsdel i den totala insatsen.

Anf. 36 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s):

Herr talman! Det var inte jag som började tala om den allmänna försvarspolitiken, utan det var Allan Widman som i sitt första inlägg började tala om Försvarsberedningen. Det föranledde min reflexion över dess resultat.

Varför vill vi från regeringens sida se till att Sverige är med i snabbinsatsdiskussionerna? Jo, det vill vi därför att FN har bett Europa att ha den förmågan. Det är en viktig sak för Sverige, som vill att FN ska vara starkt och framgångsrikt, att vi också har möjligheter att låta FN vara lyckosamt och kunna ställa upp när så behövs.

Vi har dessutom från svensk sida visat oss vara duktiga på den typen av snabba insatser i svåra lägen. Den insats som vi gjorde tillsammans med fransmännen under EU:s mandat i Bunia förra sommaren har väckt stor internationell respekt.

Det gör att i raden av förmågor som Sverige är bra på betraktas det nu internationellt som att Sverige är bra på att göra snabbinsatser i svåra och utsatta lägen. Det är, tycker jag, ett av de goda vitsord som Försvarsmakten får, och som de ska ha ett erkännande för, att de har en hög kvalitet på det som levereras. Då är detta en efterfrågan. Jag tycker att det är betydelsefullt att EU kan svara på FN:s uppfattning. Jag vill gärna också att Sverige ska kunna bidra till detta.

Det är därför som jag konstaterar att om de stora länderna har gjort ett koncept där de ganska enkelt kan fylla upp det, har de gjort precis samma reflexion som vår egen försvarsmakt, att i ett svårt läge är det lättast om det bara är den egna truppen man behöver föra befäl över. Det är en poäng i det. Men mot det står att det i så fall är EU som gör en samlad insats på FN:s uppdrag. Då kan vi inte bara vara företrädare av några stora länder, utan då måste vi kunna utveckla konceptet så att den multinationella möjligheten dyker upp. Jag kan konstatera att det har slagit rot i den fortsatta planeringen. Det är från svensk sida som vi enträget har poängterat detta.

Det finns dessutom ett stort intresse för det från många länder. Det har jag sagt i några sammanhang. Min holländske kollega, som kommer

från ett land som är dubbelt så stort som Sverige, har sagt: Aldrig att vi kommer att ställa upp med en egen *battle group*. I de svåra och utsatta lägena är det EU som står för insatsen och inte ett enskilt land.

Vi vill ha en markering av det genom att inte ställa upp med en egen nationell *battle group* utan EU-folk, utan vi vill göra det tillsammans med andra länder. Det är en annan aspekt som talar för att vi måste lära oss att öva och samordna så att ett sådant koncept kan bli effektivt och fungera i de svåra situationer som kan möta.

Till det kommer att vi måste kunna titta på vilka stödinsatser och kompetenser som därutöver krävs. Har Sverige bra förmåga på de områdena kan det också vara ett verksamt bidrag.

Battle group-konceptet ska läggas fast under detta år. Vi ska sent i höst anmäla hur vi ser på det från svensk sida. Då kommer riksdagen, i bästa fall, att ha behandlat försvarspropositionen, och det kommer att ges en väldigt tydlig signal från riksdagen om vad det är vi egentligen vill att Sverige ska driva i EU.

Anf. 37 ALLAN WIDMAN (fp):

Herr talman! Jag hoppas också att försvarsministern respekterar att vi som finns i opposition vill vara ute tidigt och kunna vara med och påverka så långt det över huvud taget är möjligt.

Ja, det är riktigt att Sverige gjorde en av alla omvittnat fantastisk insats i Bunia förra året. Det förband som Sverige använde sig av i det sammanhanget har förmågor som är alldeles speciella, och det är det främsta förbandet som vi förfogar över.

Det blir nog en utmaning om ministern tror att denna *battle group*, om det blir en svensk sådan om tio år som består av 1 900 man, ska ha precis samma kvalitet i alla avseenden. Det är kanske mycket begärt. Men jag erkänner som sagt gärna att också vi på enskilda punkter här har fått god kritik för våra insatser.

Försvarsministern betonar att det är viktigt att hela EU är med, att EU gemensamt gör en insats. Jag vet ju att Sverige har anmält förband till andra register inom EU. Vi förekommer faktiskt mer än de flesta andra både i fråga om insatser och i beredskap som upprätthålls av EU. Men framför allt gäller det kanske i ännu högre grad sådant som görs inom Nato.

Frågan inställer sig ju om det bara handlar om detta, att det är viktigt att det ska finnas med förband från vartenda EU-land i varje givet ögonblick. Det tror jag på sikt blir en väldigt krånglig ambition att uppnå. Frågan är om det inte snarare handlar om att Sverige, som ju skriver sig ur det säkerhetspolitiska samarbetet både i EU och i förhållande till Nato, i handling hela tiden känner sig förpliktad att visa att vi är lojala och att vi vill vara med bara för att vi inte vågar uttrycka detta i ord.

Anf. 38 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s):

Herr talman! Vi ska ha god kvalitet i det som vi levererar, men vi behöver numera andra förmågor. Det behöver vi här hemma, och det är samma typ av förmåga som efterfrågas i de internationella insatserna. Hela omvandlingen av det svenska försvaret handlar om det. Då är det en drivkraft att också känna att riksdagen och Sverige vill att vår försvarsmakt ska kunna delta mer i de internationella insatserna.

Prot. 2003/04:126

2 juni

Svar på
interpellationer

Sedan är det så att i de styrkor som alla länder har anmält till EU i Headline goal 2003 har man konstaterat att det saknas förmåga att snabbt agera. Det är därför det här konceptet har blivit ganska tydligt i de nya mål som läggs fast, Headline goal 2010, för att se till att denna brist blir täckt. Det är en viktig angelägenhet för Sverige.

Sverige tycker inte att det är nödvändigt att varje land ska vara representerat i varje operation. Det är inte vad det handlar om. Det skulle däremot bli en väldigt komplex *battle group* om man skulle arbeta på det sättet. Däremot är det viktigt att det finns en förutsättning också för mindre länder att kunna delta i de här operationerna där det är svårt att få ihop hela resursen på egen hand – och där detta skulle vara ett orimligt krav – så att man också känner att man deltar i ett europeiskt agerande.

Sverige tycker att det är en självklarhet att vi är med i ett politiskt samarbete i en politisk union som EU precis som vi är med i ett politiskt samarbete i FN. Vi vill att man inom EU också ska kunna samla sig kring effektiva insatser. Ibland är det fråga om civila insatser. Ibland är det handel eller bistånd som säkrar fred för människor. Ibland är det fråga om militära insatser. Vi ska se till att vi kan göra lämpliga insatser. I det fortsatta arbetet med försvarspropositionen hoppas jag att också Folkpartiet kan bidra till att vi kan ta fram de resurserna i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträde

Förste vice talmannen anmälde att uppteckningar från EU-nämndens sammanträde fredagen den 14 maj inkommit.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 11.03 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då de för dagens bordläggning aviserade ärendena väntades föreligga.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Propositioner
2003/04:139 Avtal mellan Sverige och Norge om vitaliserat näringslivs-samarbete
2003/04:148 Stamcells forskning

2003/04:154 Lag om luftfartsskydd
2003/04:157 Nya bestämmelser om revisionsberättelsens utformning
2003/04:158 Extraordinära smittskyddsåtgärder
2003/04:161 Alkoholpolitiska frågor
2003/04:162 Medlemskap för de baltiska staterna i Nordiska investeringsbanken
2003/04:164 Sveriges antagande av rambeslut om angrepp mot informationssystem
2003/04:166 Sveriges antagande av rambeslut om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott
2003/04:167 Inspektioner inom sjöfartsskyddet
2003/04:169 Kommunal medverkan vid statlig trängselskatt

Prot. 2003/04:126
2 juni

Skrivelse

2003/04:168 Den fortsatta utvecklingen av rättsinformationssystemet

11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 2 juni

2003/04:1284 av *Jörgen Johansson* (c) till statsrådet Ulrica Messing
Banverkets skötsel av spårområden
2003/04:1285 av *Marie Wahlgren* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Klimatets inverkan på infrastrukturplanering
2003/04:1286 av *Sverker Thorén* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Kontroll av tonnage
2003/04:1287 av *Anna Grönlund Krantz* (fp) till näringsminister Leif Pagrotsky
Rätt för anställda att påtala oegentligheter i statliga bolag
2003/04:1288 av *Anna Grönlund Krantz* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Haagkonventionen och bortförande och kvarhållande av barn
2003/04:1289 av *Torsten Lindström* (kd) till utrikesminister Laila Freivalds
Krigsmaterielimport från Vitryssland
2003/04:1290 av *Cecilia Wigström* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
EU:s dialoger om mänskliga rättigheter
2003/04:1291 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till statsrådet Carin Jämtin
EU:s biståndspolitik
2003/04:1292 av *Sverker Thorén* (fp) till miljöminister Lena Sommestad
Skärpta regler och åtgärder mot miljöbrottslingar
2003/04:1293 av *Martin Andreasson* (fp) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
EU och maten
2003/04:1294 av *Karin Pilsäter* (fp) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Konsumentgaranti i EU:s tjänstesektor

2003/04:1295 av *Ulf Nilsson* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros
EU och forskningen

2003/04:1296 av *Tina Ackefelt* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
EU och människohandeln

2003/04:1297 av *Ulf Sjösten* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Vapenförvaring

2003/04:1298 av *Patrik Norinder* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Vapenförvaring

2003/04:1299 av *Bo Könberg* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
EU och brottsbekämpningen

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 15 juni.

12 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 1 juni

2003/04:1224 av *Karin Granbom* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Vapenattrapper

2003/04:1230 av *Jan Ertsborn* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Utbildning av tjänstehundar

den 2 juni

2003/04:1244 av *Carina Hägg* (s) till utbildningsminister Thomas Östros
CSN som nekar kvinnor abort

2003/04:1245 av *Jan Emanuel Johansson* (s) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Burhönslagens tillämpning

2003/04:1246 av *Kenneth Johansson* (c) till miljöminister Lena Somestad
Byggande vid sjöar och vattendrag på landsbygden

2003/04:1247 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till näringsminister Leif Pagrotsky
Patentansökningar

2003/04:1248 av *Johan Linander* (c) till utbildningsminister Thomas Östros
Skyddsombud för elever

2003/04:1256 av *Luciano Astudillo* (s) till utbildningsminister Thomas Östros
Anslag till Malmö högskola

2003/04:1258 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Utveckling av demensvården

2003/04:1259 av *Kenneth Johansson* (c) till socialminister Lars Engqvist
Högekostnadsskyddet inom tandvården för äldre

2003/04:1261 av *Maria Hassan* (s) till justitieminister Thomas Bodström
Katmissbruket

Prot. 2003/04:126
2 juni

2003/04:1263 av *Gudrun Schyman* (v) till utbildningsminister Thomas
Östros

Övergrepp på barn i svenska skolor

2003/04:1267 av *Fredrik Olovsson* (s) till jordbruksminister Ann-
Christin Nykvist

Hästandvård

2003/04:1272 av *Helena Bargholtz* (fp) till statsrådet Mona Sahlin

Jämställd representation i Sametinget

2003/04:1273 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till statsrådet Mona Sahlin

Antisemitism i skolan

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 15 juni.

13 § Kammaren åtskildes kl. 17.01.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdet början till ajourneringen

kl. 11.03 och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om öppet hus i riksdagen	1
3 § Svar på interpellation 2003/04:468 om jämsliddhetspolitiken	1
Anf. 1 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	1
Anf. 2 GUDRUN SCHYMAN (v)	2
Anf. 3 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	3
Anf. 4 GUDRUN SCHYMAN (v)	4
4 § Svar på interpellation 2003/04:502 om resurscentrum för lokal mobilisering	5
Anf. 5 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	5
Anf. 6 INGER LUNDBERG (s)	6
Anf. 7 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	7
Anf. 8 INGER LUNDBERG (s)	7
5 § Svar på interpellation 2003/04:485 om barn som skickas till Somalia	9
Anf. 9 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	9
Anf. 10 HILLEVI ENGSTRÖM (m)	10
Anf. 11 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	11
Anf. 12 HILLEVI ENGSTRÖM (m)	12
Anf. 13 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	13
Anf. 14 HILLEVI ENGSTRÖM (m)	14
Anf. 15 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	15
6 § Svar på interpellation 2003/04:522 om alkoholrelaterad kvinnomisshandel	15
Anf. 16 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	15
Anf. 17 TOBIAS BILLSTRÖM (m)	16
Anf. 18 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	17
Anf. 19 TOBIAS BILLSTRÖM (m)	18
Anf. 20 GABRIEL ROMANUS (fp)	19
Anf. 21 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	19
Anf. 22 TOBIAS BILLSTRÖM (m)	20
Anf. 23 GABRIEL ROMANUS (fp)	21
Anf. 24 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	22
7 § Svar på interpellation 2003/04:547 om skolans drogförebyggande arbete	22
Anf. 25 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	22
Anf. 26 GABRIEL ROMANUS (fp)	23
Anf. 27 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	24
Anf. 28 GABRIEL ROMANUS (fp)	25
Anf. 29 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	26
Anf. 30 GABRIEL ROMANUS (fp)	26
Anf. 31 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	27
8 § Svar på interpellation 2003/04:507 om EU:s insatsstyrka	28
Anf. 32 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s)	28

Anf. 33 ALLAN WIDMAN (fp)	29	Prot. 2003/04:126
Anf. 34 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s)	30	2 juni
Anf. 35 ALLAN WIDMAN (fp)	31	
Anf. 36 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s)	32	
Anf. 37 ALLAN WIDMAN (fp)	33	
Anf. 38 Försvarsminister LENI BJÖRKLUND (s)	33	
9 § Anmälan om inkomna upppteckningar från EU-		
nämndssammanträde	34	
Ajournering.....	34	
Återupptagna förhandlingar	34	
10 § Bordläggning.....	34	
11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	35	
12 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	36	
13 § Kammaren åtskildes kl. 17.01.....	37	

